

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ**

Начально-науковий інститут права та міжнародно-правових відносин

**ОРГАНІЗАЦІЯ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ ТА УКРАЇНА:
75 РОКІВ РАЗОМ ЗАДЛЯ ЛЮДСЬКОЇ ГІДНОСТІ,
МИРУ ТА РОЗВИТКУ**

*Матеріали круглого столу
(м. Дніпро, 22 жовтня 2020 р.)*

У к л а д а ч :
кандидат юридичних наук, доцент Л.А. Філянiна

**Дніпро
2020**

УДК 341.1/8

- О Організація Об'єднаних Націй та Україна: 75 років разом задля людської гідності, миру та розвитку: матеріали круглого столу (м. Дніпро, 22 жовтня 2020 р.) ; укладач: канд. юрид. наук, доц. Л.А. Філянїна Дніпро: Університет митної справи та фінансів ; 2020. 71 с.

Друкується в авторській редакції

Вміщено матеріали круглого столу, в якому взяли участь науково-педагогічні працівники установ вищої освіти України, здобувачі вищої освіти, та інші. Тематика тез доповідей охоплює актуальні проблеми прав людини, захист прав людини у Європейському Союзі, плюралізм підходів поняття «міжнародні стандарти прав людини» та інше.

Матеріали круглого столу можуть бути використані викладачами для підготовки до занять з теорії держави і права, конституційного права, міжнародного права та права Європейського Союзу, а також для розробки підручників та навчальних посібників. Збірник буде корисним для здобувачів вищої освіти при підготовці до навчальних занять із зазначених навчальних дисциплін.

Редакційна колегія не несе відповідальності за матеріали, опубліковані у збірнику. Всі матеріали надані в авторській редакції та виражають персональну позицію учасника круглого столу

ЗМІСТ

Кучук А.М. Людські права V. українські традиції (окремі зауваги).....	5
Адашис Л.І. Керівні принципи ООН та корпоративна відповідальність: оцінка впливу на права людини.....	7
Гулевська Г.Ю. Роль ООН у становленні та розвитку міжнародно-правового регулювання відповідальності бізнесу у сфері прав людини.....	10
Філянїна Л.А. Окремі питання самооборони у міжнародному праві.....	13
Бровкіна А.С. Боротьба із нерівністю: шляхи подолання та світовий досвід у скороченні масштабів зубожіння.....	15
Волошина А.І. Вплив тероризму на економічну стабільність і безпеку.....	18
Гарькуша М. В. Міжнародно-правовий механізм захисту прав людини похилого віку.....	22
Гонза А. В. Захист прав людини в період збройних конфліктів: «захист цивільного населення під час збройного конфлікту»	25
Іванов А.Д. Захист прав військовополонених під час збройних конфліктів: на прикладі другої світової війни.....	28
Казакевич Д.О. Сучасні збройні конфлікти за участю великих країн на близькому сході....	31
Котрікова Б. С. Захист прав уразливих груп населення.....	34
Левчук Д. В. Концепція гуманітарної інтервенції як основний метод захисту прав людини в період збройних конфліктів.....	38

Легенкова К. Д.

Шляхи подолання проблеми бідності в сучасних глобалізаційних умовах..41

Петрова В.

Проблеми реформування застосування права вето в РБ ООН.....44

Пуц О.О.

Перспективи розвитку екологічних програм у світі та вплив ООН на цей процес.....46

Савчук Е. О.

Міжнародно-правовий режим захисту прав людини під час внутрішніх збройних конфліктів.....50

Смирна А. Д.

Інформаційні технології як фактор забезпечення права на доступ до правосуддя.....54

Соловйова М.В.

ООН: боротьба з транснаціональною організованою злочинністю в рамках міжнародно-правового співробітництва.....57

Тарарака А. А.

Міжнародно-правовий механізм захисту прав внутрішньо переміщених осіб.....60

Томашевська А. Ю.

Виконання Україною рішень комітету ООН з прав людини.....63

Халецька А.О.

Рада ООН з прав людини та її місце у системі міжнародного захисту прав людини.....66

Черняк А. О.

Національний та міжнародний досвід механізми захисту прав ненародженої дитини: порівняльний аналіз.....69

Кучук Андрій Миколайович,
 доктор юридичних наук, професор,
 професор кафедри права та методики
 викладання правознавства
 Сумського державного
 педагогічного університету імені
 А.С.Макаренка

ЛЮДСЬКІ ПРАВА V. УКРАЇНСЬКІ ТРАДИЦІЇ (ОКРЕМІ ЗАУВАГИ)

На сьогодні, говорячи про європейські цінності, не можна не згадати права людини, ступінь реалізованості яких, як вважається, відображає стан розвитку суспільства, рівень демократії. Саме порушення прав людини відноситься в межах західної цивілізації до однієї з ключових проблем. Зважаючи на обрання Україною європейського напрямку розвитку, прагнення до запровадження європейських стандартів, імплементації європейських цінностей, для вітчизняної юридичної науки питання прав людини теж на сьогодні є ключовим

Навіть важко назвати кількість дисертацій, що були захищені за окресленою тематикою протягом останніх років. Водночас, загальною вадою таких робіт є, на нашу думку, невисвітлення в достатній мірі діалектики проблематики універсальності прав людини, точніше екзальтація універсальністю та недостатнє акцентування на не універсальності змісту, що, зважаючи на події у світі останніх декількох років є особливо актуальним та потребує комплексного дослідження.

Єдиного розуміння прав людини не може бути вже через особливості менталітету народу. Відтак, сліпе запозичення окремих елементів правової системи одного типу іншим можна порівняти з переливанням крові несумісних груп. Особливо це стосується таких питань як цінність життя людини, переривання вагітності, гендерної рівності тощо. Навіть українське суспільство, не дивлячись на сприйняття ідеї рівності усіх людей у правах незалежно від «раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками» [1], коли мова заходить про мирні зібрання сексуальних меншин одразу наведений конституційний припис відходить на другий план. Показовим у цьому аспекті є обговорення 17 листопада 2016 року у Верховній Раді України проекту Закону про запобігання та протидію домашньому насильству. Одними із дискусійних питань були виключення поняття «гендер» і «сексуальна орієнтація». І. Луценко заявила з цього приводу, що «буде відрегульовано поняття «сексуальної орієнтації», виходячи із християнських цінностей цього залу»; Ю. Мірошніченко наголосив, що «єдине, на що звернули увагу і заступник міністра, і наші колеги, які виступали переді мною, це позиція Всеукраїнської ради церков, де йдеться про запровадження через ці закони якраз категорії гендеру і сексуальної орієнтації. Це є неприйнятно в нашому суспільстві. І ми чули під стенограму, що вони будуть вилучені на друге читання. В такій редакції, я думаю, що ми можемо підтримати і цей закон,

і наступний, і конвенцію. І я дуже сподіваюся, що всі ми будемо пильно стежити, щоб на другому читанні вони не були ніяким чином там представлені»; І. Мосійчук указав наступне: «У цьому законопроекті закладені речі, які неприйнятні для українського суспільства, які є неприйнятними для Української Церкви, які є неприйнятними для кожного українця, хто усвідомлює себе таким. Тому фракція Радикальної партії не буде підтримувати даний закон, законопроект. Пропонує, щоб він був повернутий до комітету. За участю представників Всеукраїнської ради церков, українського духовенства він був приведений до етичних норм, прийнятних в українському суспільстві, і винесений якнайшвидше до парламентського залу. Після такого доопрацювання за участю українського духовенства фракція Радикальної партії обома руками буде підтримувати даний законопроект. І наостанок. Шановні колеги, давайте припинимо вбивати Українську Церкву, українську духовність, нав'язувати чужинські цінності, а будемо орієнтувати на українські традиції, українську духовність, плекати її і розвивати» [2].

Україна територіально належить до Європи, проголосила європейський напрям розвитку державності. Відтак, превалювати мають права людини, а не права держави (останні теж є поняттям з нульовим змістом). І, відповідно, гарантією реалізації прав людини є сам індивід (для якого характерна правова свідомість, правова активність), який разом з іншими створює постійного опонента публічній владі – громадянське суспільство.

Зауважимо, що важко заперечити тезу про те, що у основі прав людини (і юриспруденції загалом) лежить гідність людини, а справедливість виступає тим фактором, що надає правилу поведінки правності (робить його правовим), однак у межах різних культур (цивілізацій) укладається різний зміст у вказані поняття. Черговий раз згадаємо відношення європейців і українців до умов відбування покарання у місцях позбавлення волі Норвегії А. Брейвіка. Тому гідність і справедливість навіть у межах Європи розуміється по-різному.

Зауважимо, вітчизняна юридична наука дає відповідь на питання про розуміння права передусім у межах загальної теорії держави і права та конституційного права (хоча конституційне право приділяє увагу перш за все розділу II Конституції України, «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина», оперуючи поняттям «механізм реалізації конституційних прав», «конституційні права», «права людини і громадянина» – «юридична конструкція «людина і громадянин», – як указує М. Савчин, – виглядає дещо архаїчно і вона більшою мірою стосувалася періоду визнання всієї повноти прав за третім станом в епоху буржуазних революцій, про що власне і було означено у знаменитій Французькій декларації прав людини і громадянина 1789 р.» [3, с. 75] – залишаючи поза увагою питання прав людини як вимоги приватної особи до публічної влади), що є, на нашу думку, однією з причин його нерозв'язання.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30.

2. Електронний протокол засідання Верховної Ради України від 17 листопада 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/radan_gs09/ns_el_h2?data=17112016&nom_s=5.

3. Савчин М. Права людини у світлі конституційної реформи. Український часопис міжнародного права, Спецвипуск: Міжнародне право і Конституція України. – 2015. – С. 67-79.

Адашис Людмила Іванівна, доцентка кафедри міжнародного права ННІ права та міжнародно-правових відносин Університету митної справи та фінансів, к.ю.н., доц.

КЕРІВНІ ПРИНЦИПИ ООН ТА КОРПОРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: ОЦІНКА ВПЛИВУ НА ПРАВА ЛЮДИНИ

Бізнес, торгівля та інвестиційна діяльність є основними опорами процвітання і миру. Нажаль, у багатьох областях підприємницька діяльність часто пов'язана з серйозними негативними явищами, такими як практика експлуатації, корупція, нерівність доходів, а також з бар'єрами, які заважають новаторству та підприємництву. В свою чергу, відповідальна ділова практика веде до зростання довіри та сприяє широкомасштабному розвитку і стійкості ринків. Одним із значущих світових орієнтирів в області прав людини, трудових відносин, охорони навколишнього середовища та боротьби з корупцією, тобто корпоративною соціальною відповідальністю, стала Міжнародна ініціатива ООН – Глобальний договір ООН (Global Compact) [5].

Започаткований як спеціальна ініціатива Генерального секретаря ООН, Глобальний договір Організації Об'єднаних Націй закликає компанії по всьому світу проводити свої операції та стратегії на підставі десяти універсальних принципів у галузі прав людини, праці, навколишнього середовища та боротьби з корупцією. Заснований у 2000 році, мандат Глобального договору ООН полягає в тому, щоб керувати та підтримувати глобальну ділову спільноту в просуванні цілей та цінностей ООН через відповідальну корпоративну практику. 10 принципів Глобального договору ООН розподілені на окремі напрямки впливу, як то права людини, трудові відносини, навколишнє середовище та протидія корупції, однак всі вони спрямовані в першу чергу на те, щоб усі підписанти визнавали першочерговість людини як соціальної цінності, захист її прав і прагнули зберегти нашу планету для майбутніх поколінь. Сьогодні до Договору долучилися більше ніж 16000 компаній та установ з різних сфер діяльності, що працюють у більш ніж 160 країнах світу. Відкритий статус Глобального договору ООН надає можливість приєднатися до нього будь-якій організації в будь-якій частині світу. Слід зазначити, що від України до нього доєдналися вже 78 учасників [5].

Оцінка впливу на права людини (HRIA) – це процес виявлення, розуміння, оцінки та усунення несприятливих наслідків бізнес-проекту або діяльності для здійснення прав людини порушеними правовласниками, такими як працівники і члени спільноти. HRIA можуть приймати різні форми і очолюватися різними зацікавленими сторонами, але повинні розділяти кінцеву мету захисту прав людини і підвищення відповідальності підприємств за їх несприятливий вплив на права людини.

Керівні принципи ООН вимагають встановити корпоративну відповідальність за дотримання прав людини як стандарт очікуваного поведінки. Сюди входить очікування, що підприємства будуть проводити комплексну перевірку для виявлення, запобігання, пом'якшення та усунення негативних наслідків для прав людини. HRIA може надати підприємствам процес розуміння і усунення таких впливів. Хоча Керівні принципи ООН не обов'язково вимагають, щоб компанії проводили «оцінку впливу на права людини», вони вказують на те, що такий підхід був би доречний ряд та пропонують ряд його напрямів. Відповідно до Керівних принципів ООН, при оцінці свого впливу на права людини, підприємства повинні робити наступне:

- використовувати внутрішній та/або незалежний досвід в області прав людини;
- проводити змістовні консультації з потенційно порушеними правовласниками та іншими відповідними сторонами;
- враховувати гендерні аспекти і приділяти особливу увагу будь-яким наслідкам для прав людини чи групам осіб, які мають підвищений ризик уразливості або маргіналізації;
- оцінювати дії з точки зору ризику для людей, а не ризику для бізнесу;
- повторювати ідентифікацію та оцінку ризиків і їх впливів через регулярні проміжки часу [1].

В даному аспекті видається вкрай важливим нормативне закріплення в національні плани дій (НПД) відповідних положень. Більшість європейських країн є прикладами для наслідування. Так, НПД Данії підкреслює важливість впливу на права людини, повідомляючи про вимоги належної обачності у всіх розділах. Однак в самому НПД немає прямого посилання на «оцінку впливу на права людини». Але в інших актах вказується наступне: «Торгова рада у співпраці з Управлінням бізнесу Данії проводить семінари з відповідального управління ланцюжком поставок, приділяючи особливу увагу малим та середнім підприємствам і їх місцевим діловим партнерам (GP 3с). Курси проводяться щорічно. Вони будуть включати практичні рекомендації про те, як виявляти належну обачність в ділових операціях щодо негативного впливу на права людини» (Додаток 1, GP 3с. Ініціативи, вжиті або заплановані як спеціальна міра по виконанню UNGP (після ратифікації Керівних принципів ООН), стор. 27); «Оскільки ризик грубих порушень прав людини підвищується в районах, уражених конфліктом, держави повинні сприяти забезпеченню того, щоб комерційні підприємства, що працюють в цих умовах, не були причетні до таких порушень, в тому числі шляхом надання адекватної допомоги комерційним

підприємствам в оцінці та усунення підвищених ризиків зловживань, приділяючи особливу увагу як гендерному аспекту, так і сексуальному насильству» (Додаток 1, GP 7. Державне мито щодо захисту, стор. 30); «Данія також активно сприяє тому, щоб Міжнародна фінансова кооперація (IFC) активно підтримувала своїх клієнтів в усуненні ризиків через впливів на права людини» (Додаток 1, GP 10. Статус в Данії (ініціативи, реалізовані до ратифікації Керівних принципів ООН), стор.32).

У супровідному документі уряду Фінляндії про Національний план дій щодо Керівних принципів ООН, підприємницької діяльності і прав людини, йдеться про наступне: «Виявлення та вирішення проблем з правами людини було визнано необхідністю для компаній, що працюють на міжнародному рівні. Як правило, фінські компанії відповідально підходять до питань прав людини і підтримують їх виконання. Незважаючи на це, можливості однієї компанії виявляти ризики для прав людини і усувати їх обмежені. Ось чому міжнародне співробітництво, більш ефективне поширення інформації, більш ефективне дотримання існуючого законодавства та існуючих конвенцій з прав людини (наприклад, основних конвенцій МОП), прозорість і належне сприяння регулюванню для різних суб'єктів повинні бути підкреслені в просуванні людського прав. Мережа Team Finland також повинна бути більш ефективно розвинена, щоб допомагати компаніям розуміти, помічати і управляти проблемами прав людини, особливо в областях, де ризики для прав людини дуже високі». «Компанії з контрольним пакетом акцій, що належить державі, оцінюють ризики для прав людини у своїй діяльності і в своїх ланцюжках субпідрядників, звітуючи про них і своїх власних податкових процедурах» [3].

З огляду на наскрізне значення прав людини для реалізації Цілей сталого розвитку (SDG), HRIA є важливим інструментом, який компанії можуть використовувати перед будь-яким взаємодією з Порядком денним в галузі сталого розвитку на період до 2030 року [4]. На жаль, багато підприємств взяли на озброєння SDG, щоб виділити тільки ті цілі і завдання, на які вони надають позитивний вплив. Взаємозв'язок усіх SDG і власних завдань має вирішальне значення, оскільки ці ж дії можуть мати позитивні або негативні наслідки в інших областях.

Список використаної літератури:

- 1.Guiding Principles on Business and Human Rights. Implementing the United Nations “Protect, Respect and Remedy” Framework. UN. New York and Geneva, 2011. URL: https://www.ohchr.org/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_EN.pdf#page=24
- 2.Guidance on National Action Plans on Business and Human Rights. UN Working Group on Business and Human Rights. Geneva, November 2016. URL: https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Business/UNWG_NAPGuidance.pdf
3. National Action Plans on Business and Human Rights <https://globalnaps.org/issue/human-rights-impact-assessments/>

4. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015. A/RES/70/1. https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E

5. UN Global Compact. URL: <https://www.unglobalcompact.org/>

Гулєвська Ганна Юрїївна,

к.ю.н., доц. кафедри права та соціально-гуманітарних дисциплін

Запорізький інститут економіки та інформаційних технологій

«РОЛЬ ООН У СТАНОВЛЕННІ ТА РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ У СФЕРІ ПРАВ ЛЮДИНИ»

Питання міжнародно-правового регулювання діяльності бізнесу у контексті прав людини є відносно новим для науки міжнародного права, та й взагалі проблематика бізнесу та прав людини порівняно нещодавно увійшла до юридичного дискурсу. В тому, що ця тематика набуває все більшої актуальності і на теоретичному, і на практичному рівні, причому і в міжнародному праві і в національних правових системах, велика заслуга ООН та пов'язаних з нею інституцій.

Зазначимо, що досвід універсального міжнародного регулювання діяльності корпорацій в аспекті прав людини сягає перших спроб у 70-80-х р. ХХ в., зокрема, розробки в рамках ООН проекту Примірного кодексу поведінки для транснаціональних компаній (Draft United Nations Code of Conduct on Transnational Corporations, 1983р.).

Слід відзначити Основні конвенції Міжнародної організації праці (International Labor Organization: Core Conventions). Вісім конвенцій, визначених керівним органом МОП у якості «фундаментальних», що охоплюють питання основних принципів та прав на роботі: свобода об'єднань та гарантоване визнання права на колективні переговори; ліквідація всіх форм примусової праці; гарантоване скасування дитячої праці; ліквідація дискримінації при працевлаштуванні та в цілому у трудових відносинах. Важливого значення набули і Декларація МОП про основоположні принципи і права в сфері праці (1998 р.) та Трестороння декларація принципів, що стосуються багатонаціональних корпорацій і соціальної політики ((International Labour Organization Tripartite Declaration of Principles concerning Multinational Enterprises and Social Policy). Остання є єдиним інструментом МОП, який розроблений та прийнятий урядами, роботодавцями та працівниками з усього світу, що виступає керівництвом для підприємств (багатонаціональних та національних) у питаннях соціальної політики та провадження відповідальних та стабільних практик у робочому середовищі. Декларація була прийнята 40 років тому і кілька разів змінювалась, останній раз – у березні 2017 року [1, с.16-17].

Слід назвати і 10 принципів Глобального договору ООН (Global Compact), який був ініційований у 1999 році на Міжнародному економічному форумі в Давосі (Швейцарія) Генеральним секретарем ООН Кофі Ананом шляхом звернення до міжнародної економічної спільноти, який визначають як найбільшу глобальну ініціативу у сфері корпоративної відповідальності, яка заохочує компанії узгоджувати свої стратегії ведення бізнесу та власне діяльність з універсальними принципами прав людини.

Надалі у 2008 р. Дж. Раггі розробив і представив Раді ООН з прав людини Рамкову концепцію ООН «Захист, дотримання і засоби захисту», на основі якої в подальшому було розроблено Керівні принципи щодо бізнесу і прав людини, які були одногосно схвалені Радою з прав людини в червні 2011 р. Останні «вперше визначають загальний стандарт, спрямований на запобігання та викорінення загрози негативного впливу діяльності корпорацій на права людини» [2] та закликають комерційні організації дотримуватися будь-яких прав людини, не дивлячись на те, що деякі з цих прав не закріплені а законодавчому рівні в тих чи інших країнах.

Керівні принципи ООН щодо бізнесу і прав людини включають в себе три основи: I. Обов'язок держави захищати права людини від порушень з боку третіх осіб, у тому числі з боку бізнесу. Цей обов'язок передбачає необхідність забезпечувати ефективну імплементацію міжнародно визнаних стандартів прав людини на національному рівні. II. Обов'язок бізнесу поважати права людини, що включає в себе також необхідність проявляти належну обачність щодо можливого негативного впливу тієї чи іншої бізнес-діяльності на права людини (працівників, споживачів, місцевої громади, працівників постачальників тощо). III. Забезпечення ефективних засобів захисту – судових, державних позасудових і недержавних. У структурі Керівних принципів принципи щодо бізнесу і прав людини власне відображена ця концепція – концепція трьох основ (three “pillars” concept). Хоча кожна з цих основ витікає з існуючих принципів і норм міжнародного права прав людини, унікальна цінність Керівних принципів полягає в чіткому структуруванні відповідних обов'язків і відповідальності урядів і приватного сектору стосовно сучасних загроз правам людини, що виникають у ході підприємницької діяльності [1, с. 6].

Принципи Раггі пропонують рішення — ведення бізнесу з дотриманням обов'язку поважати права людини, зокрема шляхом перманентної перевірки етичності своїх контрагентів. У свою чергу розвинені країни поступово починають імплементувати окремі положення керівних принципів у своє законодавство. Так, поширюється запровадження вимоги щодо так званої прозорості ланцюжків поставок. Логіка вимоги проста — контрагенти західних компаній з менш розвинених країн можуть мати серйозні проблеми з повагою до прав людини. Тому, зобов'язуючи певні категорії компаній (у першу чергу транснаціональні) звітувати про прозорість ланцюжків їхніх поставок, держави змушують більш прискіпливо ставитися до вибору бізнес-партнерів і тим самим сприяти викоріненню згаданої практики [3]

Зазначимо, що питання забезпечення із допомогою юридичних механізмів відповідальності ТНК та інших комерційних компаній та правового захисту жертв порушень прав людини стало детермінуючим для останньої ініціативи міжнародної спільноти – підготовки проекту глобального міжнародного договору у сфері бізнесу та права, наділеного обов’язковою юридичною силою. Резолюцією 26/9 Ради ООН з прав людини, прийнятою 26 червня 2014 року було вирішено «створити міждержавну робочу групу відкритого складу з питань транснаціональних корпорацій та інших підприємств стосовно захисту прав людини, завдання якої полягає у розробці міжнародного документа, обов’язкового для виконання, який регулюватиме, в аспекті міжнародного права прав людини діяльність транснаціональних корпорацій та інших підприємств», до складу якої входять представники урядів, а також неурядових організацій та громадянського суспільства. 16 липня 2018 року підсумки роботи Робочої групи було відображено у «Нульовому проекті «юридично обов’язкового інструменту регулювання як складової міжнародного права прав людини, який регулюватиме діяльність транснаціональних корпорацій та інших підприємств» («Elaboration of an international legally binding instrument on transnational corporations and other business enterprises with respect to human rights»).

Не можна також оминати увагою створені під егідою ООН міжнародні платформи для обговорення проблематики бізнесу і прав людини, найбільш впливовою серед яких є Форум ООН, який відбувається щорічно і є найбільшою міжнародною зустріччю з питань бізнесу і прав людини для встановлення зав’язків, обміну досвідом та вивчення ініціатив щодо заохочення дотримання прав людини корпораціями. Розвиток міжнародно-правового регулювання, імплементація міжнародних стандартів у сфері бізнесу та прав людини у національне законодавство все більшої кількості країн, а також низка судових процесів щодо корпорацій, які порушують права людини та активізація наукових досліджень щодо згаданих питань, свідчать – велика робота ООН у цьому напрямі є не даремною та змінює світові підходи до діяльності бізнесу у напрямі посилення захисту прав людини.

Бібліографічні посилання:

1. Уварова О.О. Буряковська К.О. Бізнес та права людини. Навч. посібник. К.: Видавництво «ФОП Голембовська О.О.», 2019. 148с.
2. Бизнес и права человека. URL: www.ohchr.org/RU/Issues/Business/Pages/BusinessIndex.aspx
3. Шакотько Є. Куц-Карпенко А. Монетизація репутації або чому Human Rights Policy має лежати на столі в кожного CEO URL: https://zib.com.ua/ua/139371chomu_human_rights_policy_mae_lezhati_na_stoli_v_kozhnogo_se.html

Філяніна Людмила Анатоліївна,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри
міжнародного права ННІ права та
міжнародно-правових відносин
Університету митної справи та фінансів

ОКРЕМІ ПИТАННЯ САМООБОРОНИ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Життя людини є найвищою цінністю, що охороняється законом. Європейська конвенція захисту прав людини та основоположних свобод ст. 2 визначає єдиний правомірний спосіб позбавлення особи життя при дотриманні певних умов. Нікого не може бути умисно позбавлено життя інакше ніж на виконання смертного вироку суду, винесеного після визнання особи винною у вчиненні злочину, за який закон передбачає таке покарання. Натомість національне законодавство більшості держав законодавчо передбачає можливість застосування сили з метою індивідуального самозахисту. Дане положення дозволяє особі застосовувати силу у відповідь на агресивні дії іншої особи чи групи осіб з метою захисту свого життя, честі, гідності, але не матеріальних благ. Водночас, така загроза повинна бути реальною, та застосована сила пропорційною такій загрозі.

Необхідно зазначити, що самооборона у міжнародному праві стосується невід'ємного права держави на застосування сили у відповідь на збройний напад. Так, самооборона є одним із винятків щодо заборони застосування сили відповідно до ст. 2 (4) Статуту ООН та звичаєвим міжнародним правом [1]

Питання самооборони виникає в рамках миротворчих операцій, що проводяться під егідою ООН. Традиційно миротворчі сили ООН не мають права застосовувати силу. Одним із способів розрізнити миротворчі операції від інших міжнародних військових операцій, дозволених Статутом ООН це можливість останніх застосовувати силу для накладення рішень на певну державу. Натомість миротворці можуть застосовувати силу у випадках особистої самооборони або за цілком конкретних умов, якщо відсутній мандат, який прямо передбачає інше. Наприкінці ХХ століття ООН посилила заходи щодо самооборони своїх миротворчих місій включаючи дозвіл застосовувати силу, якщо існує загроза самому мандату місії, а не лише особам миротворців. Резолюції ООН, дозволяють таке продовження та визначає «розширену» або «функціональну» самооборону. Так, наприклад, у Боснії для забезпечення силового захисту гуманітарних конвоїв військам Сил захисту ООН (UNPROFOR) було надано дозвіл (згідно з Резолюцією Ради Безпеки ООН 776 від 14 вересня 1992 р.) застосовувати силу для самооборони в разі як що озброєнні особи намагалися перешкодити їм виконувати свій мандат силою (Звіт S / 24540 Генерального секретаря від 10 вересня 1992 року та Резолюція Ради Безпеки ООН 776 від 14 вересня 1992 року) [2].

Більшість нинішніх миротворчих операцій, що називаються «складними миротворчими операціями», мають мандати, що включають «розширену» самооборону.

Із плином часу та розвитку міжнародних відносин, в сфері міжнародного гуманітарного права, поняття розширеної самооборони поступово змінювалось шляхом включення в мандати миротворчих сил ООН стандартних положень, котрі дозволяють застосовувати силу для захисту цивільного населення. Дані стандартні положення структуровані навколо трьох обмежувальних критеріїв без створення певних зобов'язань для «блакитних шоломів», а також, їх прав, гарантій захисту для зацікавлених осіб. Так, миротворчим силам ООН, дозволяють застосовувати силу для захисту цивільного населення від безпосередньої загрози фізичного насильства, за умови, що цивільне населення перебуває в районах дислокації миротворців. Водночас, на практиці, польові командири норми, що регулюють застосування сили в таких ситуаціях, часто тлумачать обмежено, головним чином через нестачу у своєму розпорядженні військових ресурсів, необхідних для реалізації таких рішень. Отже, офіцери надають перевагу безпеці миротворців над дотриманням мандату. Так, наприклад, під час судового розгляду справи у Військовому суді бельгійського полковника Маршалла, який відповідав за бельгійський контингент блакитних шоломів у Руанді в 1994 році. Його судили за відсутність передбачливості, оскільки він ризикував життями десяти миротворців із допомоги ООН Місія з питань Руанди (МООНПР), 6 квітня 1994 року, на початку геноциду в Руанді [2]

Отже, міжнародне право визначає правила застосування сили як невід'ємне право держави діяти у відповідь на збройний напад. Межі застосування такої сили в рамках миротворчих місій ООН визначається мандатом місії та міжнародно-правовими нормами.

Список використаних джерел:

1. Статут Організації Об'єднаних Націй URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text (дата звернення 10.10.2020)
2. The Practical Guide to Humanitarian Law URL: <https://guide-humanitarian-law.org/content/article/3/self-defense/> (дата звернення 10.10.2020)

Бровкіна Аліна Сергіївна,

Студент 3 курсу ННІ права та міжнародно-правових відносин Університету митної справи та фінансів

Науковий керівник: **Філянкіна Л.А.,** к.ю.н., доцент, доцент кафедри міжнародного права ННІ права та міжнародно-правових відносин Університету митної справи та фінансів

БОРОТЬБА ІЗ НЕРІВНІСТЮ: ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ТА СВІТОВИЙ ДОСВІД У СКОРОЧЕННІ МАСШТАБІВ ЗУБОЖІННЯ

На сьогодні проблема нерівності посідає одне із перших місць не тільки на теренах України, але і у всьому світі. Як відомо, успіх країни залежить в першу чергу від її економічного та соціального потенціалів. Нерівність породжує політичну, економічну нестабільність та соціальну напруженість, що не тільки гальмує розвиток, але і повертає країну на нижчий рівень. Величезний розрив у доходах і рівнях життя різних країн і соціальних груп у поєднанні з іншими глобальними проблемами підривають основу сталого розвитку людства. Це не тільки унеможлиблює прогрес людства в цілому, оскільки крах одного елемента неодмінно впливає на благоустрій всієї системи, що по суті являє собою окремі країни та усю планету, але і може призвести до соціальних потрясінь планетарного масштабу.

У нерівності криється низка небезпечних глобальних проблем (бідність, тероризм, міграція), які загрожують світовій спільноті [3, с. 61].

Як бачимо, нерівність має різні форми прояву, а тому дуже важко сформулювати однакові для всіх видів причини виникнення. Проте, існують усталені критерії, які визначають сутність нерівності. Їх запропонував Макс Вебер, а саме: 1. Багатство (різниця в доходах); 2. Престиж (різниця в пошані і повазі); 3. Влада (різниця в кількості підлеглих).

Класифікація форм соціальної нерівності з точки зору розв'язання проблем розвитку людини може полягати в наступному переліку: класова (диференціація на класи, верстви і групи залежно від соціального статусу, рівня доходу, освіти тощо); економічна нерівність (різний рівень матеріального забезпечення, доходів і їх суспільного розподілу, задоволення потреб); гендерна (нерівність у гарантуванні і реалізації основних прав і свобод людини залежно від статі); освітня (посилення соціальних функцій інституту освіти, відсутність рівного доступу до освіти через її комерціалізацію); нерівність безпеки здоров'я (відсутність захищеності від ризиків захворюваності, нерівність у доступності ефективного медичного обслуговування тощо); культурна нерівність (нерівність захисту культурного розвитку від деструктивних тенденцій) тощо [2].

До факторів, що впливають на розшарування в суспільстві, в усьому світі можна віднести і уклад життя, міський чи сільський, соціальні ролі, які визначають статусність, престиж, наявність влади, власності, та поділ праці [1, с. 49-50].

На сьогодні в країнах ЄС утворилося 4 моделі соціальної політики боротьби з нерівністю: скандинавська (соціал-демократична), англосаксонська (неоліберальна), континентальна (корпоративна) і південноєвропейська (заснована на традиціях із великим значенням сім'ї).

Характерною рисою скандинавської моделі (Швеція, Фінляндія, Данія та Норвегія) є надання державою широкого кола гарантій, пільг та соціальної підтримки усім громадянам у межах державного соціального забезпечення з високим рівнем дотацій сімейних бюджетів. Ця система фінансується за рахунок високих податкових ставок на підприємницький дохід і прибутковий податок. Соціальна політика націлена на недопущення бідності й забезпечення всім зайнятим громадянам пристойного рівня життя.

Англосаксонська модель, прийнята у Великій Британії та Ірландії, заснована на принципі надання гарантованого мінімального доходу, забезпечує задоволення базових потреб. Фінансування соціальної системи розподілене між державою, роботодавцями та працівником. Із державного бюджету фінансується соціальна підтримка сімей.

Континентальна модель поширена в Німеччині, Австрії, Франції та країнах Бенілюксу. Центральне місце в ній посідає обов'язкове соціальне страхування, що тісно прив'язане до зайнятості та сімейного стану. Фінансування відбувається насамперед у формі внесків працівників і роботодавців у страхові фонди, а тому держава не бере на себе основний тягар соціальної відповідальності.

Південноєвропейська модель, поширена в Італії, Іспанії, Португалії та Греції, почала активно вдосконалюватися лише в останні десятиріччя. Для неї був характерний низький рівень соціального забезпечення, а соціальний захист належав до сфери турботи родичів, сім'ї, церкви за обмеженою участю держави. [6, с. 175].

У сучасних умовах розвитку можна визначити декілька механізмів скорочення соціально-економічної нерівності як усередині країн, так і між ними, серед яких: ефективний розподіл доходів; обмеження переваг для багатих при запровадженні податків на багатство, боротьба з ухиленням корпорацій і багатих фізичних осіб від сплати податків, застосування системи прогресивного оподаткування, впровадження новітніх технологій, надання рівного доступу до освіти, охорони здоров'я та інших благ, запровадження активної політики зайнятості тощо [3, с. 63].

Нині боротьба з нерівністю та бідністю є пріоритетом і в Україні. Так, з огляду українських експертів, перше місце в Україні займає економічна нерівність, що полягає у колосальному розриві між багатими й бідними, відсутністю робочих місць, доступного житла для населення в цілому та для вразливих категорій населення, низькому рівні заробітної плати та пенсій у більшій частині населення, його загальним зубожінням [7, с. 243-259].

У 2016 році Уряд країни ухвалив Стратегію подолання бідності. Її метою стало зниження в Україні масштабу бідності, соціального відчуження та запровадження нових механізмів її запобігання. Проаналізувавши зміст

Стратегії, можна виокремити наступні шляхи для досягнення поставлених завдань: перебудови системи державного сприяння працевлаштуванню на принципово нових засадах з урахуванням балансу інтересів роботодавців і громадян, які шукають роботу; запобігання довготривалому безробіттю у результаті залучення зареєстрованих безробітних до активних заходів на ринку праці; запровадження нових підходів до формування мінімальних державних соціальних стандартів і гарантій, зокрема прожиткового мінімуму, відповідно до міжнародної практики; підвищення рівня охопленості бідного населення соціальною підтримкою; удосконалення системи забезпечення житлом найбільш вразливих верств населення із державного житлового фонду з урахуванням новітньої світової практики та вітчизняного досвіду тощо [5].

На нашу думку, гарним шляхом подолання нерівності є заохочення до активної участі усіх людей у соціальному, економічному і політичному житті незалежно від їхнього віку, статі, раси, етносу, соціального та економічного статусу, що забезпечить однаковий рівень можливостей впливу. Для цього першочергово необхідно удосконалити бюджетно-податкову політику задля матеріального врівноваження суспільства. Щодо глобального рівня, то потрібно заохочувати більш економічно стабільні держави до офіційної допомоги державам, що прагнуть до стабілізації економіки відповідно до їх національних програм та тим самим удосконалення цих програм.

Отже, подолання нерівності можливе тільки за умов проведення державної комплексної політики, спрямованої на скорочення соціально-економічної нерівності та формування потужного середнього класу. Наразі існує значна кількість механізмів подолання цієї проблеми. Деякі з них, на прикладі країн ЄС, Україна поетапно впроваджує на практиці. Проаналізувавши результати Стратегії, можна побачити зменшення рівня бідності населення, збільшення прожиткового мінімуму, мінімальної заробітної плати та розміру пенсії тощо [4, с. 64]. Але, на жаль, ці результати дуже відрізняються від європейських, а тому є значний стимул для розвитку задля щасливого майбутнього.

Бібліографічні посилання:

1. Клевчік Л. Л. Соціальна нерівність як основна диспропорція в суспільстві. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/4_2019/10.pdf
2. Нерівність в Україні: масштаби та можливості впливу / за ред. Е.М.Лібанової. – К.: Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України, 2012. – 404 с
3. Опалько В. В. Механізми скорочення соціально-економічної нерівності у сучасних умовах розвитку. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/8_2018/15.pdf
4. Про результати аналізу виконання заходів з реалізації стратегії подолання бідності. Звіт Рахункової палати на 2018 р. URL: https://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Collegium/2018/23-3_2018/Zvit_23-3_2018.pdf
5. Про схвалення стратегії подолання бідності, Офіційний сайт: Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/24889808>

6. Прокопенко А. Державна політика боротьби з нерівністю та бідністю: міжнародний досвід та висновки для України. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2015/2015_03\(26\)/20.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2015/2015_03(26)/20.pdf)

7. Соціальні нерівності: сприйняття українським суспільством (заключний звіт). Соціологічна асоціація України, Харків-2018. URL: http://sau.in.ua/app/uploads/2019/07/ZVIT_SOCZIALNI-NERIVNOSTI_2018_.pdf

Волошина Альона студентка 3 курсу ННІ права та міжнародного правових відносин Університету митної справи та фінансів
Науковий керівник: Адашис Л. І., доцентка кафедри міжнародного права ННІ права та міжнародного правових відносин Університету митної справи та фінансів, к.ю.н., доц.

ВПЛИВ ТЕРОРИЗМУ НА ЕКОНОМІЧНУ СТАБІЛЬНІСТЬ І БЕЗПЕКУ

Як відомо, з латинської мови, термін тероризм означає – залякування або сповнення страхом. Нині існують різні підходи до визначення поняття «тероризм». Ось деякі з них: У 1994 році ООН у своїй Декларації про заходи щодо ліквідації міжнародного тероризму, сформульованої у резолюції 49/60, Генеральна Асамблея заявила, що тероризм являє собою «злочинні акти, спрямовані чи розраховані на створення обстановки терору серед широкої громадськості, групи осіб або конкретних осіб в політичних цілях», і що такі акти «ні за яких обставин не можуть бути виправдані, якими б не були міркування політичного, філософського, ідеологічного, расового, етнічного, релігійного або будь-якого іншого характеру, які можуть приводитися в їх виправдання» [1].

США визначає тероризм як «заздалегідь сплановане політично мотивоване насильство проти неозброєних мирних жителів і військовослужбовців субнаціональним групам, як правило, призначене впливати на аудиторію. Міжнародний тероризм визначено як теракт за участю громадян або території більш як однієї країни» [5].

Отже, можна сказати, що тероризм є соціальним явищем, що становить собою один зі способів вирішення суспільних, політичних, економічних, ідеологічних, національних, релігійних, територіальних та інших протиріч держав, народів, націй, класів і соціальних груп за допомогою застосування збройного насильства.

Міжнародний тероризм спрямований на боротьбу з громадянами, об'єктами, окремими державами. Мета міжнародного тероризму полягає в підриві стабільності міжнародної взаємодії. Він характеризується, зокрема, вбивствами, викраденнями політичних діячів, вибухами в громадських місцях та ін.

Економічний збиток від тероризму поділяють на прямий і непрямий. Прямий збиток, відносно легко піддається оцінці, він включає в себе вартість зруйнованих або пошкоджених об'єктів, витрати на їх відновлення, евакуацію людей та обладнання, прибирання сміття, компенсації членам сімей загиблих і т.д. Однак, непрямі збитки (падіння ділової активності в деяких секторах, уповільнення економічного зростання, скорочення інвестицій, збільшення витрат на забезпечення безпеки і т.д.) відкладені у часі, тому довгострокові економічні втрати можуть набагато перевищувати прямі.

Згідно з розрахунками ІЕР, збиток, нанесений тероризмом світовій економіці у 2015 р. склав 89,6 млрд. дол., Тобто скоротився на 15% в порівнянні з рекордним 2014 р. (105,6 млрд. дол.). В цілому втрати світової економіки від тероризму зросли з 2000 року приблизно в 11 разів. У 2000-2015 роках виділяються три пікових показників розміру економічного збитку від тероризму, відзначають початок нових хвиль його розвитку в цей період. Перший припадає на 2001 рік (терористична атака на США); другий, пов'язаний з діяльністю «Аль-Каїди» і введенням військ коаліції до Іраку, — на 2007 р. Третя хвиля, що почалася у 2012 р. досягла піку в 2014 р. і продовжується до цього часу, обумовлена зростанням тероризму в Іраку, Сирії та Афганістані [3, р. 62]. У першу п'ятірку країн, які найсерйозніше постраждалих від тероризму в 2015 р. входять Ірак (17% ВВП), Афганістан (16,8), Сирія (8,3), Ємен (7,3) і Лівія (5,7% ВВП).

У 2015 р. насильство у всіх формах призвело до скорочення обсягу світової економіки на 13,6 трлн дол., що становить 13,3% від глобального ВВП [3, р. 63].

У цілому в 2015 р. економічний збиток від тероризму розподіляється наступним чином: на смертельні випадки припадає 74% загального збитку (65,7 млрд дол.), На втрати ВВП - 23% (20,9 млрд дол.), На знищення майна і поранення - 3% [3 р. 64]. Однак деякі фахівці закликають ставитися до даних ІЕР з обережністю через низку недоліків методології розрахунку показників. Зокрема, співвіднесення загальних витрат (майнову шкоду, шкоду нанесений смертями та травмами, в тому числі витрати на медичне обслуговування, втрачений заробіток, компенсації сім'ям жертв) з ВВП на душу населення в країні проживання жертви теракту значно збільшує вартість життя громадян розвинених країн в порівнянні з життям населення, що розвиваються.

Виходячи з вище зазначеного можна виділити 5 загальних економічних наслідків для економіки під впливом тероризму:

1. Пряме руйнування економіки.

Безпосередній і усім відомий вплив тероризму — це фізичне знищення. Терористи знищують існуючі заводи, машини, транспортні системи, робочих і інші економічні ресурси. У менших масштабах терористичні акти можуть підірвати кафе, церкви або дороги. Великомасштабні атаки, найбільш сумно звісні вибухи у Всесвітньому торговому центрі 11 вересня 2001 року, можуть знищити майно на мільярди доларів і безглуздо вбити тисячі продуктивних робітників [4].

Вплив тероризму і війни завжди негативно позначається на економіці, і фізичне руйнування є однією з основних причин. Виробничі ресурси, які могли б використовуватися на створення цінних товарів і послуг, знищуються, в той час як інші ресурси використовують для підтримки збройних сил і оборони. Ніщо з цього не створює добробуту і не підвищує рівень життя; це «теорія розбитого вікна», іноді згадується економістами.

2. Збільшення невизначеності на ринках.

Навіть якщо ви не живете де-небудь поруч з терористичними актами, на вас все одно може негативно вплинути ця ситуація. Це тому, що всі види ринків ненавидять невизначеність, а тероризм створює її. Фінансові ринки буквально закрилися після 11 вересня і насправді не відновлювалися протягом декількох місяців після вторгнення в Ірак у 2003 році.

Існує багато суперечок про глибину і поширення фактичного впливу на фінансові ринки. Оскільки загрози та публічність глобального тероризму продовжують рости, ринки стають все більш стійкими. Індекси фондового ринку не сильно впали після того, як терористичні атаки у Франції вбили щонайменше 129 осіб у 2015 році [2]. Однак смертельна атака в Ніцці (Франція) в 2016 році тільки додає до відчуття, що Франція може ставати все більш нестабільним місцем для життя і ведення бізнесу. Реальна загроза глобального тероризму з точки зору інвесторів полягає в більш широкій картині, а не в окремих інцидентах. Міжнародні інвестиції та співпраця стає невігідною у світі, повному тероризму.

3. Негативний вплив на страхування, торгівлю, туризм і ПІІ(FDI).

Є дві очевидні галузі, які особливо страждають в наслідок тероризму: страхування і туризм. Не всі страхові компанії надають свої послуги під час міжнародного тероризму або війн, тому вплив, ймовірно, буде менше, ніж очікувалося спочатку. Проте, тероризм — ризикований бізнес для всіх, і страхові компанії ненавидять ризик так само, як і всі інші.

Туризм страждає ще більше. Наприклад, у Франції на частку туризму припадає приблизно 7-8% від загального валового внутрішнього продукту (ВВП).

У більш широкому масштабі тероризм завдає шкоди міжнародній торгівлі. Це може бути пов'язано з неминучими загрозами, такими як скомпрометовані торгові шляхи, або через негативні психологічні і фізичні реакції на тероризм. Це також означає скорочення прямих іноземних інвестицій (ПІІ), особливо в нестабільних країнах. Наприклад, США зазнали збитків на 100 мільярдів доларів. Це передбачувана економічна вартість терористичних атак 11 вересня. З урахуванням непрямих ефектів, таких як волатильність фондового ринку та втрачені туристичні долари, загальний вплив оцінюється в розмірі близько 2 трильйонів доларів.

4. Суворі заходи державного контролю.

«Кому війна, а кому мати рідна» - це означає, що за часів конфліктів держава і схвильовані громадяни набагато більше схильні відмовлятися від економічних і політичних свобод в обмін на безпеку. Це може привести до

підвищення податків, збільшення державного дефіциту і зростання інфляції. У воєнний час держава часто бере під контроль ціни, а іноді навіть націоналізує галузі економіки.

Країни менш ефективні в управлінні ресурсами для продуктивної економічної діяльності, ніж приватні особи, особливо коли ці ресурси використовуються для досягнення стратегічної військової мети. Коли держава мілітаризується, страждає приватна економіка. Як показав економіст і історик Роберт Хіггс у своїй книзі «Криза і левіафан», багато заходів державного контролю залишаються в силі навіть після закінчення військових кампаній [5].

5. Зростання націоналізму і іноземного скептицизму.

Кінцевий ризик для економіки — це політичний ризик. Це вже демонструвалося в 2016 році в Сполучених Штатах та Європі, де спостерігається зростання скептицизму щодо іноземних культур, підприємств, робітників-іммігрантів і біженців. Популістські рухи вже здобули свого роду перемогу в Великобританії, де антиглобалістські та антиторговельні настрої допомогли пройти Брекзит. Такі великі політичні події мають незлічені економічні наслідки для всього: від валюти до торгівлі і дипломатії. Закриття кордонів для працівників торгівлі та іммігрантів зменшує розмір і різноманітність економічних операцій і обмежує виробничі ресурси. Поділ праці і вигоди від торгівлі обмежені розміром наявних факторів виробництва. Точно так же, як окреме домогосподарство або місто менш продуктивні, якщо вони спираються лише на внутрішні ресурси, так і національні економіки обмежують себе настільки, наскільки вони захищаються від сторонніх виробників та споживачів.

Як наслідок, терористичні акти можуть викликати хвильові ефекти в економіці, які мають негативні наслідки. Найбільш очевидним є пряме економічне знищення майна й життя, також тероризм побічно впливає на економіку, створюючи невизначеність на ринку, ксенофобію, втрату туризму і збільшення страхових виплат.

Бібліографічні посилання:

1. Законодавство України. Декларація про заходи ліквідації міжнародного тероризму. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_502.(дата звернення :26.09.2020)
2. Congress.gov. «Congressional Record - Proceedings and Debates of the 114th Congress, First Session», <https://www.congress.gov/crec/2015/11/17/CREC-2015-11-17-house.pdf> Page 7. (дата звернення :26.04.2020)
3. Global terrorism index 2016. MEASURING AND UNDERSTANDING THE IMPACT OF TERRORISM. Режим доступу <http://economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2016/11/Global-Terrorism-Index-2016.2.pdf>
4. Insurance Information Institute. «September 11, 2001: The First Year», <https://www.iii.org/sites/default/files/docs/pdf/sept11paper.pdf> Page 4. (дата звернення :26.09.2020)
5. Mises Institute. «Crisis and Leviathan». <https://mises.org/library/crisis-and-leviathan-0> (дата звернення :26.09.2020).

6. Sönmez, S. Tourism, Terrorism and Political Instability. *Annals of Tourism Research*, 25(2):416(1998).<http://www.elsevier.com/>

Гарькуша Максим Валерійович,
студент IV курсу Університету митної
справи та фінансів

Науковий керівник: **Перепьолкін С.М.**,
завідувач кафедри міжнародного права
ННІ права та міжнародно-правових
відносин Університету митної справи та
фінансів, к.ю.н., доцент

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ ПОХИЛОГО ВІКУ

Гідність людини є однією із найважливіших цінностей, яка багатогранно й глибоко проникла у зміст права. Відповідно до філософських поглядів гідність є сутнісною категорією моральної свідомості, нерозривно пов'язаною із моральними відносинами та моральною практикою, і займає центральне місце в системі категорій етики [1,с.55].

В основі значення гідності – єдине поняття, право на повагу якого закріплено за кожним індивідом. Статус гідності як найвищої соціальної цінності вказує на її природне, культурне, суспільне й особисте значення (значущість) для людини. Уважається, що на міжнародному рівні презумпцію гідності людини вперше закріплено у ст. 1 Загальної декларації прав людини 1948 р.: “Усі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах” [2]. Втім, ще у преамбулі Статуту ООН 1945 р. однією з головних цілей задекларовано, зокрема: “...затвердити віру в основні права людини, у гідність і цінність людської особистості” [3]. У нашому контексті вагоме значення має також стаття 22 Декларації, в якій підкреслено, що “кожна людина, як член суспільства, має право на соціальне забезпечення і на здійснення необхідних для підтримання її гідності і для вільного розвитку її особи прав в економічній, соціальній і культурній галузях за допомогою національних зусиль і міжнародного співробітництва та відповідно до структури і ресурсів кожної держави” [2].

Важливим міжнародним актом, що визначає норми регулювання становища людей похилого віку в суспільстві, є “Європейська соціальна хартія”, яку прийняла Рада Європи 18 жовтня 1961 р. [4]. У ст. 23 задекларовано, що з метою забезпечення ефективного здійснення права осіб похилого віку на соціальний захист уряди, які підписали Хартію, будучи членами Ради Європи, зобов'язуються, самотійно або ж у співпраці з громадськими чи приватними інституціями, застосовувати відповідні заходи щодо: «надання особам похилого віку можливості якомога довше залишатися повноцінними членами суспільства». Держави – члени Ради Європи 16 квітня 1964 р. підписали “Європейський кодекс соціального забезпечення” з метою сприяння їх

соціальному прогресу, розвитку систем соціального забезпечення, відрахувань на соціальне забезпечення у країнах-членах. Зокрема, частина V цього кодексу стосується “допомоги по старості”; обставиною, за якої вона надається, є період життя після досягнення визначеного віку [5]. Підтримуючи європейську ініціативу, 16 грудня 1966 р. Генеральна Асамблея ООН прийняла “Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права”. У цьому акті закріплено термін “соціальне забезпечення”, який означає одну із форм соціального захисту громадян та мінімальний обсяг економічних, соціальних і культурних прав, що повинні гарантувати держави-учасниці: “держави, які беруть участь у цьому Пакті, визначають право кожної людини на соціальне забезпечення, включаючи соціальне страхування”. Питання соціальних проблем людей похилого віку розглядала й Генеральна конференція Міжнародної організації праці, зокрема у 1980 р. вона прийняла “Рекомендацію щодо літніх працівників”. Дія цього міжнародного акта поширюється на усіх працівників літнього віку, втім, за державами залишається право на самостійне визначення вікової категорії працівників. Вагоме значення має 5 стаття цього документа, в якій визначено, що літні працівники мають право на рівні з іншими працівниками можливості, й у жодному випадку не можуть бути дискриміновані з огляду на свій вік. Літні особи повинні мати доступ до працевлаштування з урахуванням їхніх особистих можливостей, досвіду, кваліфікації, право на оплачувану навчальну відпустку, соціальну допомогу. Зокрема, у статті 13 звернено увагу на потребу покращення умов праці, можливості частіше контролювати стан здоров'я, у разі потреби змінити ритм праці. Державам-учасницям запропоновано також рекомендації щодо підвищення пенсійного віку та реалізації заходів щодо зміни сприйняття у суспільстві людей похилого віку. “Віденський Міжнародний план дій з проблем старіння” (5–6 серпня 1982 р.) основною метою визначає “досягнення законодавчих гарантій економічного та соціального забезпечення людей похилого віку”. 1 вересня 1989 р. чергова Світова медична асамблея у Гонконзі прийняла “Декларацію стосовно поганого поводження з людьми похилого віку”. Декларація підкреслює, що люди похилого віку користуються такими самими правами, як кожен інший член суспільства. 14 грудня 1990 р. Генеральна Асамблея ООН прийняла постанову про відзначення 1 жовтня Міжнародного дня осіб похилого віку, а відтак через рік (16 грудня 1991 р.) ухвалила “Принципи Організації Об'єднаних Націй стосовно літніх людей”, основний з-поміж яких – “зробити повноцінним життя літніх людей”. У “Декларації з проблем старіння”, прийнятій 16 жовтня 1992 р., визначено основні стандарти щодо людей похилого віку з рекомендацією внесення їх у національне законодавство держав та створення оптимальних умов для їх реалізації.

На Всесвітній зустрічі в інтересах соціального розвитку в Копенгагені 12 березня 1995 р. у підсумкових документах (Декларації та Програмі дій) глави держав і урядів взяли на себе зобов'язання стосовно забезпечення сприятливіших умов щодо стійкого соціального розвитку, а також виявлення особливої уваги до потреб та запитів людей похилого віку. Формуючи подальшу

інформаційну політику зміни ставлення суспільства до людей похилого віку, ООН проголосила 1999 р. роком людей похилого віку під гаслом “Розвиток суспільства для всіх вікових груп”. Мадридський міжнародний план дій з питань старіння (2002 р.) розроблено з метою визнання надзвичайно важливої ролі, яку люди похилого віку відіграють в суспільстві, та гарантування найстарішій віковій групі населення в усьому світі можливостей безпечного й достойного проживання, продовження активної рівноправної участі в житті суспільства. Основні теми, які відображені в документі, такі: безпека життя; повноправна, ефективна участь у соціальному, економічному, політичному житті держави; реалізація творчого потенціалу; гарантування дотримання економічних, соціальних і культурних, громадянських і політичних прав людей похилого віку, з ліквідацією вікової, гендерної та будь-якої іншої форм дискримінації; надання медичної допомоги і підтримки. Цього самого року Україна взяла на себе зобов’язання, вказані у Мадридському міжнародному плані дій щодо старіння. Від 2008 р. в системі ООН введено практику універсального періодичного огляду (УПО), який організовує Рада ООН з прав людини, щоб перевірити стандарти та практики стосовно забезпечення реалізації прав людини в державах-членах ООН. Один раз на чотири роки уряди готують Національну доповідь на цю тему, разом з тим, альтернативу їй подають громадські організації. В країнах Західної Європи у реалізації законодавства та здійсненні заходів щодо людей похилого віку істотну роль відіграють низка неурядових організацій, які створили Європейську платформу людей похилого віку. До Платформи належить 140 інституцій, її основна мета – налагодження співпраці між організаціями, обмін досвідом, а також фінансова допомога з боку Європейської комісії. Люди похилого віку повинні мати змогу говорити від власного імені, у суспільному діалозі виступати як партнери, а відтак постає потреба у зміні ставлення соціуму до них. Підвищення життєвого віку повинно з радістю сприймати суспільство, тому актуалізується боротьба з дискримінацією людей похилого віку, що потребує збільшення волонтерського потенціалу для праці з ними.

Бібліографічні посилання:

1. Анісімов О. І. Гідність і честь: їх сутність як найвищих соціальних цінностей людини. Південноукраїнський правничий часопис. 2014. № 3. С. 55–58.
2. Загальна декларація прав людини 1948 р. База даних “Законодавство України” / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення 14.10.2020)
3. Статут ООН 1945 р. База даних “Законодавство України” / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010 (дата звернення 14.10.2020)
4. Європейська соціальна хартія. База даних “Законодавство України” / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062 (дата звернення 14.10.2020)

5. Європейський кодекс соціального забезпечення. База даних “Законодавство України” / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_329 (дата звернення 14.10.2020)

Гонза Арсен Вадимович, студент IV курсу Університету митної справи та фінансів

Науковий керівник: **Перепьолкін С.М.**, завідувач кафедри міжнародного права ННІ права та міжнародно-правових відносин Університету митної справи та фінансів, к.ю.н., доцент

ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ В ПЕРІОД ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ: «ЗАХИСТ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ ПІД ЧАС ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ»

Головними документами Міжнародного гуманітарного права про захист постраждалих у НС та жертв збройних конфліктів є додаткові протоколи до Женевських конвенцій 1949 р.:

а) під час міжнародних збройних конфліктів (Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, щодо захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол №1, від 8 червня 1977 року).

б) під час неміжнародних збройних конфліктів (Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, щодо захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру (Протокол №2), від 8 червня 1977 року).

Женевські Конвенції вимагають від людини під час воєнних дій дотримуватись певних норм гуманного ставлення до ворогів.

I-а Женевська Конвенція - «Про поліпшення долі поранених і хворих в діючих арміях» і II-а Женевська Конвенція - «Про поліпшення долі поранених, хворих і осіб, які потерпіли корабельну аварію у складі збройних сил на морі», забезпечують захист пораненим, хворим та особам, які потерпіли аварію на морі.

I та II Женевські Конвенції значну увагу приділяють питанням захисту медичного і духовного персоналу, їх обладнання, а також інших осіб (адміністраторів, водіїв, кухарів), які використовуються постійно або тимчасово для адміністративно-господарських потреб.

III-я Женевська Конвенція - «Про поведінку з військовополоненими» - визначає статус комбатанта і військовополоненого. Згідно з Конвенцією комбатанти - це особи, які перебувають у складі збройних сил і беруть участь в бойових діях (крім медичного і духовного персоналу). Будь-який комбатант, який попадає у владу противника стає військовополоненим.

IV Конвенція приділяє увагу цивільним особам, які знаходяться під владою противника, що поділяються на дві категорії:

1. цивільні особи, які знаходяться у країні противника;

2. населення на окупованій території.

Обидві ці категорії за будь-яких обставин мають право на повагу до їхньої особистості, честі, сімейних прав, релігійних переконань, обрядів, звичок та звичаїв. Забороняється депортація чи вигнання населення.

Відповідно до I II Додаткових Протоколів, цивільне населення і окремі цивільні особи не повинні бути об'єктами нападу. Забороняється насильство та загрози насильством. З метою захисту цивільного населення забороняється:

- 1) напад, що не спрямовано на конкретні військові об'єкти;
- 2) напад із застосуванням засобів (зброї), що не спрямовано на конкретні військові об'єкти;
- 3) нападати на цивільне населення і цивільних осіб з метою репресій;
- 4) використовувати присутність чи пересування цивільного населення і окремих цивільних осіб з метою захисту військових об'єктів від нападу.

Відносно цивільних об'єктів забороняється:

- 1) здійснювати будь-які ворожі дії проти історичних пам'яток, творів мистецтва, що складають культурну і духовну спадщину народів;
- 2) нападати на об'єкти, що необхідні для виживання цивільного населення та використовувати голод серед цивільного населення у вигляді методу ведення війни.
- 3) всі цивільні об'єкти не повинні бути об'єктами нападу та репресій.

Під час бойових дій необхідно піклуватися про захист природного середовища від великих тривалих та серйозних пошкоджень.

У Додаткових Протоколах до територій під особистим захистом відноситься: необороняємі місцевості та демілітаризовані зони. Сторонам, які знаходяться у конфлікті, забороняється здійснювати напад на необороняємі місцевості та демілітаризовані зони будь-якими засобами.

Додатковий протокол 1 має кілька нових норм права з метою поширення захисту, що надається ч. 1 і III конвенції, на осіб, які до початку воєнних дій розглядалися як особи без громадянства (апатриди) або біженці згідно з відповідними міжнародно-правовими актами і національним законодавством держави, що надала притулок, чи держави проживання, а також з метою спонукати держави сприяти будь-якими можливими шляхами возз'єднання сімей, роз'єднаних у результаті збройного конфлікту.

Державі окупанту забороняється депортувати цивільне населення з окупованої території на територію будь-якої іншої держави. Забороняється також переміщати населення окупованої держави на окуповану територію і створювати там поселення.

Під час збройних конфліктів існує практика евакуації дітей до іноземних держав з метою використання на різного роду роботах або для позбавлення їх своєї національності. Наприклад, під час другої світової війни подібні дії чинили фашистські окупаційні влади. В останні десятиріччя така практика набула ще більших масштабів. З метою захисту дітей від зазначених вище актів у Додатковий протокол 1 була включена ст. 78, яка забороняє стороні, що перебуває в конфлікті, евакуювати дітей (крім як своїх власних громадян) в

іноземній державі, за винятком випадків тимчасової евакуації, пов'язаної зі станом здоров'я, лікуванням дітей або їх безпекою. Але й у цьому випадку потрібна згода їхніх батьків або опікунів.

На сучасному етапі немає єдиного державного механізму обліку цивільних осіб в Україні, які постраждали від збройного конфлікту у зоні проведення АТО, та надання їм соціального захисту. Значна частина ініціатив у даній сфері є ситуативними і неефективними. Цивільне населення потребує розумних, нормативно забезпечених видів соціальної допомоги: для покриття витрат на лікування тих, хто отримав поранення та інвалідність внаслідок бойових дій. Не передбачено і надання певного статусу для осіб, які проживали/проживають на території проведення АТО й тим, кому було завдано шкоду здоров'ю під час військових дій. До того ж, не передбачено окремого порядку відшкодування завданої шкоди.

Одним із головних принципів міжнародного гуманітарного права є принцип захисту цивільного населення та цивільних об'єктів (ст. 13-14 IV частини Додаткового протоколу II до Четвертої Женевської Конвенції «Про захист цивільного населення під час війни» від 12 серпня 1949 року). Сторони зобов'язані вживати всіх можливих заходів щодо захисту населення, яке перебуває під їх контролем, від наслідків військових дій.

На Сході України у результаті збройного конфлікту з'явилося декілька нових груп населення, які потребують соціального захисту. А саме:

- Цивільні особи, які отримали тілесні ушкодження, внаслідок збройного конфлікту, але не отримали інвалідність;
- Цивільні особи, які отримали тілесні ушкодження під час збройного конфлікту, і отримали інвалідність внаслідок таких тілесних ушкоджень;
- Цивільні особи, які перебували в полоні, постраждали від насильства та катувань, але не отримали інвалідність;
- Цивільні особи, які перебували в полоні й отримали інвалідність;
- До окремої категорії жертв війни відносяться непрацездатні члени сім'ї цивільних осіб, які загинули в полоні або внаслідок бойових дій.

Список використаної літератури

1. Положение о законах и обычаях сухопутной войны // Международное право. Ведение военных действий: Сборник Гаагских конвенций и иных международных документов. – 4-е изд., дополн. – М.: Международный комитет Красного Креста, 2004. – 372 с. – С. 22 – 34.
2. Міжнародне гуманітарне право. — К.: Варта, 2007. — 176 с
3. Женевские конвенции от 12 августа 1949 года и Дополнительные протоколы к ним. — М.: Международный Комитет Красного Креста, 2001. — 456 с.

Іванов Андрій, студент IV курсу
Університету митної справи та фінансів
Науковий керівник: Перепьолкін С.М.,
завідувач кафедри міжнародного права
ННІ права та міжнародно-правових
відносин Університету митної справи та
фінансів, к.ю.н., доцент

ЗАХИСТ ПРАВ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ: НА ПРИКЛАДІ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

У широкому значенні під збройним конфліктом розуміється зіткнення між ворогуючими сторонами із застосуванням військової сили. У більш вузькому значенні збройний конфлікт являє собою відкрите озброєне зіткнення, найчастіше на державному кордоні, пов'язане з порушенням кордону спеціальними або регулярними військовими підрозділами іншої держави.

Із часом збройний конфлікт може перерости у війну. Війна - край гостра форма вирішення протиріч між державами, що характеризується двостороннім застосуванням збройних сил [2].

Друга світова війна — глобальний збройний конфлікт, що тривав від 1 вересня 1939 до 2 вересня 1945 року. У війні взяло участь понад 60 країн, зокрема всі великі держави, які утворили два протилежні військові табори: блок країн Осі та антигітлерівську коаліцію. Безпосередню участь у бойових діях брали понад 100 мільйонів осіб. Супротивні держави кинули всі економічні, промислові та наукові можливості на потреби фронту, стираючи різницю між цивільними та військовими. Загальні людські втрати оцінюються від 50 до 80 мільйонів осіб, більшість із яких були мешканцями Радянського Союзу та Китаю. Друга світова війна відзначилася численними масовими вбивствами, стратегічними килимовими бомбардуваннями, єдиним в історії військовим застосуванням ядерної зброї та злочинами проти людяності. Одним із таких злочинів і було порушення гуманітарного права, особливо прав і свобод військовополонених [8].

Військовополонений — особа, що належить до Збройних сил сторони, яка перебуває в стані війни, добровольці, партизани, учасники руху Опору та інші комбатанти, а також деякі некомбатанти — військові кореспонденти, члени екіпажів торговельного флоту і цивільної авіації та інші, які під час війни опинилися у владі ворожої сторони. Оскільки найманці та шпигуни взагалі не мають права на статус комбатанта, а значить і не є військовополоненими [5].

До другої половини 19 століття в міжнародному праві не було багатосторонніх угод, які визначають режим військового полону. Перша така конвенція була прийнята на 1-й конференції миру в Гаазі у 1899 році. 2-га Гаазька конференція миру (1907) виробила нову, повнішу конвенцію [5].

Перша світова війна довела необхідність подальшої розробки норм військового полону, у зв'язку з чим, у 1929 була прийнята Женевська конвенція про військовополонених (СРСР не був її учасником). У 1949 була підписана

Женевська конвенція про поводження з військовополоненими, спрямована на гуманізацію правил ведення війни.

Відповідно до цих конвенцій військовополонені знаходяться у владі ворожого уряду, а не окремих осіб або військових частин, і вони потребують гуманного поводження, яке категорично забороняє будь-яку дискримінацію за ознаками раси, національності, віри, статі, політичних поглядів, майнового стану тощо. Після закінчення воєнних дій військовополонені звільняються і репатріюються, за винятком осіб, проти яких було порушено кримінальне переслідування за скоєні злочини [5].

Статусом військовополоненого володіє будь-який комбатант, який потрапив під владу ворожої держави, а також некомбатанти, що входять до складу збройних формувань. Порушення даною особою міжнародних норм ведення військових дій не є підставою для позбавлення його цього статусу, за винятком випадків шпигунства. Проте, за вчинення міжнародних злочинів (але не за участь у бойових діях) військовополонений може бути підданий кримінальному переслідуванню [5].

Однак, практика Першої і Другої світових воєн, інших війн та збройних конфліктів доводить, що практично в будь-яких державах, будь-які армії світу грубо порушують положення конвенцій про військовополонених [5].

Яскравим таким прикладом слугує концтабір Маутхаузен. Так влітку в Маутхаузені з'явився блок №20 для солдатів Радянського Союзу. Це був табір у таборі, відокремлений від загальної території парканом висотою 2,5 метри, зверху якого був дріт під напругою у 220 Вольт. По периметру стояли 3 вишки з кулеметом. В'язні 20-го блоку отримували $\frac{1}{4}$ загальнотабірного раціону. Ложок, тарілок вони не отримували. У блоках не було опалення та вікон. Перед поселенням радянських солдатів у камери, підлогу заливали водою. Це призводило до великих людських втрат солдатів Радянського Союзу. «Смертники» мали «привілеї» - вони не працювали, як інші ув'язнені. Замість цього вони цілий день займалися «фізичними вправами» - безупинно бігали чи повзали навколо блоку.

За час існування блоку в ньому знищили близько 6 000 солдатів. До кінця січня в блоці №20 залишалось в живих лише 570 осіб.

У 20-й блок Маутхаузена потрапляли в'язні, які несли загрозу для III Рейху через свою військову освіту, вольові якості та організаційні здібності. Всі вони були взяті в полон пораненими або в несвідомому стані, і за час свого перебування в полоні були визнані «невиправними». У супровідних документах кожного з них стояла літера «К», яка означала, що військовополонений підлягає ліквідації в найкоротші терміни, а сам термін життя ув'язненого 20-го блоку не перевищував декількох тижнів.

Водночас, за уточненими німецькими джерелами, в Радянському Союзі в полоні утримувалося приблизно 3,15 млн німців, з яких приблизно 1,1-1,3 млн не пережили полон.

Німецькі військовополонені Другої світової війни — категорія військовослужбовців Збройних сил Третього Рейху, що з тих чи інших обставин,

була взята в полон військами союзників по антигітлерівській коаліції за часи Другої світової війни.

Радянські джерела називають істотно меншу цифру. За офіційними статистичними даними Управління у справах військовополонених та інтернованих НКВС СРСР радянськими військами з 22 червня 1941 до 17 травня 1945 року були взяті в полон всього 2 389 560 військовослужбовців німецької національності. До цього числа слід додати ще 14,1 тис. осіб, відразу поміщених (як воєнні злочинці) у спецтабори НКВД, і 600 тис. — звільнені прямо на фронті, без передачі в табори, — важливе застереження, оскільки в загальну статистику числа військовополонених в СРСР їх зазвичай не включають.

До того ж 1 липня 1941 року радянський уряд затвердив «Положення про військовополонених», за яким полоненим гарантувалося відповідне їх статусу поводження, надання медичної допомоги на рівних з радянськими військовослужбовцями підставах, можливість листування з родичами та отримання посилок. Формально дозволялися навіть грошові перекази. Насправді «Положення про військовополонених» використовувалося лише як інструмент пропаганди на солдатів вермахту. Серед іншого, СРСР відмовився обмінятися через Міжнародний Червоний Хрест списками військовополонених, що було основним умовою для отримання ними допомоги з Німеччини. А в грудні 1943 року Радянський Союз взагалі розірвав всі контакти з цією організацією.

13 серпня 1945 року Державний комітет оборони СРСР видав постанову «Про звільнення та повернення на батьківщину 708 тис. військовополонених рядового і унтер-офіцерського складу», до числа яких були включені тільки інваліди та інші непрацездатні полонені.

Станом на жовтень 1946 року у радянських таборах залишалися 1 354 759 німецьких військовополонених, зокрема: генералів — 352, офіцерів — 74 506, унтер-офіцерів і солдатів — 1 279 901 особа. Це число скорочувалося досить повільно. Наприклад, на виконання постанови Ради Міністрів СРСР від 16 травня 1947 року «Про відправку до Німеччини непрацездатних військовополонених колишньої німецької армії» було наказано: «звільнити в 1947 році з таборів МВС, спецгоспіталів, робочих батальйонів Міністерства Збройних Сил і відправити до Німеччини 100 тис. непрацездатних військовополонених колишньої німецької армії (німців) і 13 тис. непрацездатних німців».

Загалом за даними військового історика генерал-полковника Г.Кривошеєва за час Другої світової війни до таборів військовополонених було запроторено 2 388 443 військових німецького походження, з яких було звільнено 2 031 743 особи, а 356 700 померло в полоні.

Таким чином можна дійти висновку про те, що саме дії країн-учасниць Другої світової війни щодо поводження з військовополоненими обох сторін і призвело до підписання 12 серпня 1949 року Женевської конвенції про поводження з військовополоненими, спрямовану на гуманізацію правил ведення війни.

Бібліографічні посилання:

1. Гарасіна Л. М., Погрібна В. Л., Поліщук І. О. та ін. Політологічний енциклопедичний словник. Х.: Право. 2015.
2. Манжола В. Л. Війна. Українська дипломатична енциклопедія. К.: Знання України. 2004. 760 с.
3. Смолій В. А. Україна в Другій світовій війні: погляд з ХХІ ст. У 2 кн.: історичні нариси. Кн. 1. К.: Наукова думка. 2011. 731 с.
4. Смолій В. А. Україна в Другій світовій війні: погляд з ХХІ ст. У 2 кн.: історичні нариси. Кн. 2. К.: Наукова думка. 2011. 941 с.
5. Субботін А. А. Режим військового полону. Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т. Т. 2. К.: Знання України. 2004. 812 с.
6. Тарашук П. В. Спогади про Другу світову війну. Т. 1. К.: Видавництво Жупанського. 2018. 496 с.
7. Тарашук П. В. Спогади про Другу світову війну. Т. 2. К.: Видавництво Жупанського. 2018. 552 с.
8. Шемшученко Ю. С. Стан війни. Юридична енциклопедія. К.: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана. 2003. 736 с.

Казакевич Д.О., студентка ННІ права та міжнародно-правових відносин Університету митної справи та фінансів

Науковий керівник: **Філянкіна Л.А.**, доцент кафедри міжнародного права ННІ права та міжнародно-правових відносин Університету митної справи та фінансів, к.ю.н., доцент

СУЧАСНІ ЗБРОЙНІ КОНФЛІКТИ ЗА УЧАСТЮ ВЕЛИКИХ КРАЇН НА БЛИЗЬКОМУ СХОДІ

Аналіз військової могутності, збройного та оборонного потенціалу великих країн-гегемонів у військовому світі зможе не тільки надати повної картини збройних подій, що є актуальними на даний час, але й допоможе краще зрозуміти наміри таких держав, пропонуючи характеристику їх позіхань на території Близького Сходу. Таке дослідження є насправді дуже важливим у розрізі збільшення кількості страшних збройних протистоянь, які стосуються кожної країни-гравця на міжнародній арені, зокрема й нашої, яка, на жаль, залучена в один із них. Пропонуємо детальніше описати наявні війни й тим самим прослідкувати за реалізацією зовнішньополітичного, військового та оборонного потенціалу двох абсолютно полярних типів держав: гегемонів та країн, що розвиваються.

Сполучені Штати Америки – провідна країна світу за показниками озброєння та витрат на свою армію, які показали себе як доволі войовнича держава, що стрімко і вороже формує конфлікти на Сході та в центральній частині Азії, відкрито, з 2015 року, оголошуючи там локальні війни. Наразі

Сполучені Штати ведуть збройні конфлікти з трьома азійськими країнами: з Сирією, Лівією та Єменом. [2]

На даний момент питання війни в Сирії, зокрема її геополітична роль, є одним із найактуальніших у світовій політиці. Дана тема не достатньо досліджена в українській політології, зокрема тому, що війна досі перебуває в активній фазі. З початком громадянської війни в Сирії в 2011 році, США спочатку постачали повстанцям Вільної сирійської армії різномірну допомогу, але незабаром почали надавати більш цілеспрямовану, шляхом проведення підготовки, виділення грошей та забезпечення розвідувальними даними певних сирійських командирів повстанців. Щонайменше дві американські програми були започатковані заради надання допомоги сирійським повстанцям. Однією з них була програма Пентагону 2014 року, яка мала за мету навчання та оснащення близько 15 000 повстанців для боротьби з ІД – Ісламськими державами. Але в 2015 році вона була скасована через свою неефективність, після того, як було витрачено майже 500 мільйонів доларів США, а підготовлено лише кілька десятків бойовиків повстанців. Друга програма, під кодовою назвою «Тімбер Сікамор», загальною сумою на 1 мільярд доларів, проводилася потай під керівництвом ЦРУ, виявилася більш успішною, але була скасована в середині 2017 року після приходу до влади адміністрації Трампа, чинного президента США.

Сполучені Штати і сьогодні найглибше зав'язані у сирійському конфлікті, оскільки активно підтримували так звану «сирійську опозицію» ще із перших днів протистоянь в країні. Неодноразово представники США відкрито заявляли, що їхньою безпосередньою метою є відсторонення від влади Башара Асада, що є президентом Сирії з 2000 року, котрого вони звинувачували у диктатурі.

Крім того, США допомагає Ємену у ході його громадянської війни, де головними акторами стають два фракційці та їх прихильники, котрі не можуть вирішити, хто є правлячою верхівкою держави. У 2015 році Саудівська Аравія, допомагаючи перебігу конфлікту, почала військові дії в Ємені. Авіа-удари для відновлення колишнього уряду Ємену, матеріально-технічну підтримку цій операції здійснював уряд США. За даними ООН, з березня 2015 року до березня 2017 року в Ємені було вбито 16 200 осіб та 10 тис. цивільних осіб. [1]

Те ж саме стосується Лівії, де чотири роки тому було зафіксовано втручання США. 1 серпня 2016 року авіація США на прохання лівійського уряду почали завдавати ракетно-бомбові удари по позиціях бойовиків «Ісламської держави» в місті Сирті. Громадянська війна в країні наразі також триває.

Ще одним відомим суб'єктом військової сфери є Російська Федерація, яка наразі має два напрямки бойової спрямованості, тобто два чинних бойових конфлікти: російсько-українська війна та російське воєнне вторгнення в Сирію.

Шість років тому, в лютому 2014 року, розпочалася *російсько-українська війна*, коли РФ, порушуючи норми та принципи міжнародного права, двосторонні та багатосторонні угоди, анексувала Автономну Республіку Крим і Севастополь та окупувала окремі райони Донецької та Луганської областей. Російсько-український конфлікт розвивався за умов систематичного заперечення

Російською Федерацією своєї участі у збройному конфлікті, що істотно ускладнює чітке беззаперечне правове визначення характеру збройного конфлікту й обумовлює відсутність чітких оцінок конфлікту від українського суспільства та міжнародної спільноти.

Такі дії є важким злочином проти міжнародного миру, який тягне за собою міжнародно-правову відповідальність Російської Федерації як держави та міжнародну кримінальну відповідальність її вищого керівництва. Збройна агресія – лише інструмент «гібридної війни» РФ проти України. Гібридні способи та методи відомі ще з початку ХХ століття. Їх метою є насадження у свідомості громадян негативного ставлення та недовіри до влади, презирство до національних героїв, традицій, святинь, створення протистояння на релігійному ґрунті. [4, с. 6]

Крім того, попередньо охарактеризувавши роль США у громадянській війні Сирії, ми не можемо не загострити увагу на ще одному важливому гравці – Російській Федерації, цілі та прагнення якої ми повинні зазначити. Враховуючи загострення відносин між Заходом та Росією, Москва прагне продемонструвати претензії на відновлення колишньої геополітичної ролі, що може бути забезпечено наявною надсучасною зброєю та військовими технологіями. Надзвичайно вдалою ареною для демонстрації сил якраз і є сирійський конфлікт, в якому Росія є одним із небагатьох іноземних союзників сирійського президента та вже давно – основним постачальником зброї до Сирії, а в умовах нинішньої кризи вона надала сирійському режиму важливу дипломатичну підтримку. Росія відіграла важливу роль у наданні в 2013 році допомоги у переговорах щодо угоди, відповідно до якої режим Асада мав позбутися своєї хімічної зброї.

Також важливим є факт, що на території Сирії, у місті Тарту, ще із радянських часів знаходиться російська військова база, яка є єдиним військовим об'єктом Росії не лише на Близькому Сході, але і взагалі за кордоном. Тож, утримання позицій у сирійському конфлікті є надзвичайно важливим для Москви. На даний момент участь Росії у сирійському конфлікті вже давно переросла із вищевказаної дипломатичної підтримки існуючого режиму до безпосередніх бойових дій із застосуванням сучасних зразків озброєння, котрі, безумовно, є свідченням здатності можливої достойної протидії у вірогідному протистоянні із НАТО.

За нашим дослідженням, дві найбільші країни, що претендують на право світових лідерів – це США та Росія відповідно. Вони обидві займають активну позицію у сирійському конфлікті. Ці держави переслідують власні цілі і жодна із даних країн не збирається поступатись, оскільки це може продемонструвати слабкість та призвести до втрати лідируючих позицій у специфічних міжнародних відносинах. Єдина спільна мета, яка об'єднує Росію та США, а також менші країни, котрі підтримують ту чи іншу сторону, є боротьба проти Ісламської Держави – уособлення світового тероризму.

Бібліографічні посилання:

1. At Least 10,000 Killed In Yemen Civil War. 2016. [Електронний ресурс]. URL: https://www.huffpost.com/entry/at-least-10000-killed-in-yemen-civil-war_n_57c58703e4b0664f13ca63e4
2. The GlobalFirePower rating [Електронний ресурс]. URL: <https://www.globalfirepower.com/countries-listing.asp>
3. Marcus J. Syria conflict: How far is Russia prepared to bolster Assad? [Електронний ресурс]. Jonathan Marcus. BBC. 2015. URL: <http://www.bbc.com/news/world-europe-34131573>
4. В'ятрович В. В. Що треба знати про війну з Росією. Науковий журнал «Правда». 2019. С. 6.

Котрікова Богдана Сергіївна, студентка III курсу ННІ права та міжнародно-правових відносин Університету митної справи та фінансів

Науковий керівник: **Філяніна Л.А.**, доцент кафедри міжнародного права ННІ права та міжнародно-правових відносин Університету митної справи та фінансів, к.ю.н., доцент

ЗАХИСТ ПРАВ УРАЗЛИВИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ

Сьогоднішній соціальний стан та рівень життя деяких груп населення важко розглядати як найкращий, навіть не як задовільний. Людей, які мають такий рівень життя відносять до уразливої групи населення. Зазвичай, уразлива група населення утворюється у результаті незадовільного впливу на їхнє життя соціальних, політичних, економічних факторів. Разом з тим важливе значення має вік, стать, інвалідність тощо. Як бачимо, явище уразливої групи спричинено багатьма різноманітними факторами, але найголовніший з них – це необізнаність людей у захисті своїх прав.

На міжнародному рівні захист прав уразливих груп населення проявляє себе у діяльності міжнародних організацій, їх нормативно-правових актах та найкращим прикладом захисту прав уразливих груп населення є діяльність Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ).

Спочатку розглянемо діяльність міжнародних організацій через їхні нормативно-правові акти. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [1] (далі – Конвенція) у своєму змісті визначає основні права людини, а також захист у разі порушення цих прав. Конвенція у статті 1 зобов'язує членів країн-учасниць поважати права і свободи людини, а саме – право на життя, право на свободу та особисту недоторканність, право на справедливий суд, право на повагу до приватного сімейного життя, свобода думки, совісті і релігії, свобода вираження поглядів, свобода зібрань та об'єднання, право на шлюб, право на ефективний засіб юридичного захисту.

Якщо розглядати захист прав уразливих груп населення, то відповідно до Конвенції він здійснюється більш об'ємно, але повнота не зводиться до певних грошових виплат і забезпечення ліками та лікуванням. Конвенція не називає окремо специфічні права вразливих верств населення, не встановлює особливий порядок розгляду заяв. Тому права та свободи таких заявників захищаються у звичайному порядку, але за умови врахування стану людини, що потребує захисту. Європейський Суд з прав людини враховує й ті акти, що були розроблені та прийняті іншими міжнародними організаціями як світового, так і європейського масштабу [2, с. 2].

Для більш детального розгляду проблеми визначимо конкретні групи осіб, які утворюють уразливу верству населення та глибше дослідимо одну з них.

Відповідно до об'єкта, на який спрямовані соціальні послуги, їх можна поділити на такі групи: 1. громадяни, що не здатні до самообслуговування через різні обставини (у зв'язку з похилим віком, хворобою, інвалідністю); 2. громадяни, які перебувають у складній життєвій ситуації, а їх середньомісячний сукупний дохід є нижчим від встановленого прожиткового мінімуму (безробітні, що шукають роботу; біженці; постраждалі від стихійних лих тощо); 3. діти та молодь, що знаходяться у складній життєвій ситуації (інваліди, сироти, безпритульні, малозабезпечені тощо) [3].

Громадяни, що не здатні до самообслуговування через різні обставини особливо потребують підтримки та захисту своїх прав. Як визначає Конвенція про права осіб з інвалідністю, то до осіб з інвалідністю належать особи зі стійкими фізичними, психічними, інтелектуальними або сенсорними порушеннями, які при взаємодії з різними бар'єрами можуть заважати їхній повній та ефективній участі в житті суспільства нарівні з іншими. Розглянемо захист прав даної верстви населення більш детально [4].

Як зазначають результати багаточисельних досліджень, у світовій практиці за 20 останніх років відбулися корінні зміни у поглядах і підходах до проблем інвалідності. Якщо раніше їх основу становили здебільшого мотиви милосердя до інвалідів, то нині – стан дотримання їхніх прав. Розгляд проблем інвалідності через призму прав людини фактично визнає необхідність того, щоб людей з інвалідністю розглядали в якості суб'єктів, а не об'єктів права. Дотримання прав інвалідів – це не тільки реалізація конкретного права конкретної особи, це забезпечення можливостей рівного ефективного здійснення інвалідами всіх прав людини без будь якої дискримінації. А принцип недискримінації допомагає пов'язати права людини в цілому з конкретними проблемами інвалідності. [5].

На міжнародному рівні захист цієї групи міститься у Конвенції про права осіб з інвалідністю. Цю Конвенцію, що вперше використала обов'язкову юридичну силу для держав-учасниць, прийняла Генеральна Асамблея ООН у грудні 2006 року. Мета Конвенції про права осіб з інвалідністю полягає в заохоченні, захисті й забезпеченні повного й рівного здійснення всіма особами з інвалідністю всіх прав людини й основоположних свобод, а також у заохоченні поважання притаманного їм достоїнства [4].

Станом на 12 травня 2008 року 129 країн підписали Конвенцію про права інвалідів, 71 країна підписала Факультативний протокол, 25 країн ратифікували Конвенцію про права інвалідів, 15 країн ратифікували Факультативний протокол. Слід зазначити, що прийняття окремої Конвенції про права інвалідів не означає встановлення нових прав для інвалідів. Нова Конвенція заново підтверджує, посилює і розвиває права, які містяться в інших міжнародних правових актах [5, с.103]. Станом на 19 липня 2020 року Конвенцію про права інвалідів підписали 182 країни Конвенцію про права інвалідів [6].

У статті 3 Конвенції визначається комплекс основоположним і фундаментальних принципів. Вони служать керівництвом для тлумачення і здійснення всієї Конвенції, охоплюючи всі питання. Вони є точкою відліку для розуміння і тлумачення прав інвалідів, забезпечуючи контрольні параметри для вимірювання кожного права [7, с. 17].

Принципами цієї Конвенції є:

а) повага до притаманного людині достоїнства, її особистої самостійності, зокрема свободи робити власний вибір, і незалежності; б) недискримінація; с) повне й ефективне залучення та включення до суспільства; d) повага до особливостей осіб з інвалідністю і прийняття їх як компонента людської різноманітності й частини людства; е) рівність можливостей; f) доступність; g) рівність чоловіків і жінок; h) повага до здібностей дітей з інвалідністю, що розвиваються, і повага до права дітей з інвалідністю зберігати свою індивідуальність [4].

Отже, як бачимо, Конвенція про права інвалідів є дуже вадливою для осіб з числа інвалідів, для покращення їхнього життя, уникнення соціальної нерівності.

Особливу увагу слід приділити судовій практиці із захисту прав осіб з числа інвалідів. За ст. 13 Конвенції про права інвалідів держави-учасниці повинні забезпечувати інвалідам нарівні з іншими ефективний доступ до правосуддя, зокрема передбачаючи процесуальні та відповідні вікові корективи, які полегшують виконання ними своєї ефективної ролі прямих і опосередкованих учасників, у т.ч. свідків, на всіх стадіях юридичного процесу, зокрема на стадії розслідування та інших стадіях попереднього провадження(п.1). Щоб сприяти забезпеченню інвалідам ефективного доступу до правосуддя, держави-учасниці сприяють належному навчанню осіб, які працюють у сфері здійснення правосуддя, зокрема в поліції та пенітенціарній системі (п.2). [4].

Наглядним прикладом порушенням і захисту прав є Рішення по справі “Наталія Михайленко проти України” (№49069/11) від 30 травня 2013 року, де ЄСПЛ визнав, що деякі положення ЦПК України, які стосуються захисту прав осіб, позбавлених цивільної дієздатності є такими, що порушують Європейську конвенцію з прав людини, зокрема статтю 6 § 1 (право на справедливий суд). [8].

Ще одним прикладом є Рішення по справі “Савіни проти України” (N39948/06) від 18 грудня 2008 року, де ЄСПЛ визнав факт невинуватого втручання у сімейне життя заявників (обидва сліпі з дитинства) рішенням про

відібрання дітей від батьків, чим порушено статтю 8 Європейської конвенції з прав людини (право на повагу до сімейного життя). [9].

Підводячи підсумки, хотілося б наголосити на існуванні проблеми захисту прав уразливих груп населення. Ця група населення, нажаль, утворюється завдяки діяльності людини, розвитку суспільства та в деяких випадках неминучих фізіологічних чинниках, а отже це питання потребує вдосконаленого підходу та детального розгляду. Захист прав уразливих груп населення на міжнародному рівні діє і розвивається, але потребує обізнаності людей для його якнайкращої дієвості.

Бібліографічні посилання:

1. Конвенція про захист прав і основоположних свобод людини/ конвенція, міжнародний документ від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#text

2. О. П. Радчук, Європейська конвенція про захист прав найбільш уразливих верств населення URL: file:///c:/users/user/downloads/tipp_2014_1_35.pdf

3. А.Г. Реут, Система соціальних послуг для вразливих верств населення: новітні тенденції та інновації URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/8799/17-reut.pdf>

4. Конвенція про права осіб з інвалідністю (конвенція про права інвалідів)/конвенція, міжнародний документ від 13.12.2016 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#text

5. О.В. Ткачук, На шляху дотримання міжнародних стандартів забезпечення та захисту прав і свобод людей з інвалідністю URL: file:///c:/users/user/downloads/znpkhist_2010_2_26.pdf

6. Офіційний сайт об'єднаних націй людини URL: <https://www.ohchr.org/en/hrbodies/crpd/pages/crpdindex.aspx>

7. Объединенные нации права человека/ Управление верховного комиссара по правам человека /наблюдение за осуществлением конвенции о правах инвалидов URL: https://www.ohchr.org/documents/publications/disabilities_training_17ru.pdf

8. Рішення по справі “Наталія Михайленко проти України” (№49069/11) від 30 травня 2013 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_454#text

9. Рішення по справі “Савіни проти України” (n39948/06) від 18 грудня 2008 року URL: https://protocol.ua/ru/stattya_6_pravo_na_spravedlivii_sud_natal_ia_mihailenko_pro_ti_ukrayini/

Левчук Дмитро Вікторович, студент IV курсу Університету митної справи та фінансів

Науковий керівник: **Перепьолкін С.М.**, завідувач кафедри міжнародного права ННІ права та міжнародно-правових відносин Університету митної справи та фінансів, к.ю.н., доцент

КОНЦЕПЦІЯ ГУМАНІТАРНОЇ ІНТЕРВЕНЦІЇ ЯК ОСНОВНИЙ МЕТОД ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В ПЕРІОД ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Після закінчення холодної війни Рада Безпеки ООН (надалі – РБ ООН) активізує свою діяльність у сфері колективної безпеки та у відповідь на масові грубі порушення прав людини, які виникають внаслідок неміжнародних збройних конфліктів (Руанда, Сомалі) чи державної політики (Ірак), приймає рішення про здійснення примусових збройних заходів. Проте, сподівання, які покладались на РБ ООН у сфері силового захисту прав людини, не виправдались. Підтвердженням неефективності РБ ООН стала її бездіяльність у ситуації в Косово у 1998-1999 рр. Інтервенція НАТО у цю провінцію поставила на порядок денний необхідність критичного аналізу концепції гуманітарної інтервенції без уповноваження РБ ООН та її аналізу на предмет відповідності сучасному міжнародному праву. Постало питання про існування правових підстав для запобігання чи усунення масових грубих порушень прав людини шляхом збройного втручання у випадку, якщо РБ ООН залишається бездіяльною. Кількість збройних конфліктів, особливо неміжнародного характеру, та пов'язаних з ними серйозних порушень прав людини на сучасному етапі не зменшується. Досить поширеними є повідомлення правозахисних груп та органів міжнародних організацій про масові, систематичні та грубі порушення прав людини у різних частинах світу. Тому однією з найбільш актуальних проблем сучасного міжнародного права є розробка механізмів запобігання таким порушенням прав людини та адекватного реагування на ситуації, пов'язані з ними.

Сучасна історіографія виділяє два основних трактування поняття «гуманітарна інтервенція». Перше, так зване «широке», найповніше та найбільш структуровано представлено в роботах Д. Шеффера. Згідно з запропонованою ним класифікацією, гуманітарна інтервенція включає наступні види: 1. Примусова гуманітарна інтервенція (заздалегідь не узгоджена з урядом країни, що піддається вторгненню): примусова гуманітарна інтервенція з використанням сили; примусова гуманітарна інтервенція без використання сили (дипломатичні й економічні санкції). 2. Непримусова гуманітарна інтервенція: непримусова озброєна гуманітарна інтервенція (миротворчі операції, узгоджені з урядом

країн, в яких вони проводяться); непримусова гуманітарна інтервенція без використання сили (гуманітарна допомога).

Інше, так зване «вузьке» розуміння даного терміну визначає гуманітарну інтервенцію як втручання у справи суверенної держави із застосуванням сили з гуманітарних причин (з метою захисту прав людини) без санкції РБ ООН. Зазвичай, погоджуючись з Дж. Холзгрефом, політологи трактують гуманітарну інтервенцію як «застосування сили або загрозу силою, здійснювані державою або групою держав за межами своїх кордонів без згоди країни, на території якої застосовується сила і направлені на запобігання або припинення масштабних і грубих порушень основних прав людей, які не є громадянами цих держав». Зрозуміло, вказівка на те, що зовнішні сили мають право втручатися у внутрішні справи суверенних держав, формує нове відношення до непорушності державного суверенітету.

Варто також зазначити, що інтервенцію можна назвати гуманітарною у випадку виконання трьох умов. По-перше, основною причиною вторгнення мають бути гуманітарні мотиви. По-друге, мова має йти про цивільне населення держави, проти котрого здійснюється інтервенція. По-третє, гуманітарна інтервенція не є складовою миротворчих місій ООН та проводиться проти волі керівництва держави, у яку відбувається вторгнення. Оскільки кожен з п'яти постійних членів РБ ООН має право вето, організація стає заручником політичних інтересів великих держав та втрачає здатність ефективно та об'єктивно реагувати на певні виклики, що потребують втручання. Більш того, за наявності масштабних гуманітарних криз миротворчого контингенту ООН може не вистачити, аби зупинити кровопролиття або інші масштабні прояви порушень прав людини, та організація фактично потребує надавати повноваження для застосування сили певній державі або групі держав.

З огляду на вищесказане, виникає серйозне протиріччя. З одного боку, неприпустимо жертвувати мільйонами людей заради дотримання положень Статуту ООН, чий вищий орган не здатен виконувати покладених на нього функцій. З іншого – визнання права на гуманітарну інтервенцію неминуче призведе до свавілля могутніх держав та суперечитиме таким основним принципам міжнародного права, як принципу невтручання та суверенної рівності держав. З цієї точки зору беззмістовними є аргументи утилітаристів, за якими інтервенція має оцінюватися виключно за наслідками і є благом, якщо покращила ситуацію в державі-об'єкті вторгнення – адже дозвіл вторгнень на власний розсуд неодмінно зашкодить мирові і безпеці у довгостроковій перспективі.

Додатково варто зазначити, що одною з найважливіших частин захисту прав людини є міжнародно-правова концепція «Обов'язок захищати», більш відома під оригінальною назвою «The responsibility to protect» (RtoP або R2P), що грає найважливішу роль в міжнародних відносинах і багато в чому ставить під сумнів традиційне трактування поняття "державний суверенітет". Дана концепція, що є новою нормою міжнародного права, виникла в результаті серйозних цивілізаційних викликів гуманітарного характеру, на які світова

спільнота вже не могла закривати очі. Так, 6 квітня 1994 року після загибелі президентів Руанди в авіаційній катастрофі, що сталася в результаті ракетного обстрілу, почалися широкомасштабні і систематичні масові вбивства етнічних меншин Руанди. За кілька тижнів, за даними ООН, загинуло близько одного мільйона осіб, від 150 до 250 тисяч жінок були зґвалтовані, що з повною впевненістю дозволяє віднести зазначені події до очевидного акту геноциду, який захопив міжнародне співтовариство.

Кількома місяцями пізніше почався збройний конфлікт у центрі Європи, на Балканському півострові, далі – насильницьке вторгнення до Гаїті у 1994 році, вторгнення в Ірак у 2003 році, а також інтервенція сил НАТО у Лівію 2011 року, що призвело до загибелі понад 200 тисяч осіб. Згадані і багато інших масштабних трагічних подій підштовхнули міжнародне співтовариство до обговорення питання про можливість прийняття скоординованих військових заходів в тих випадках, коли питання захисту прав і свобод людини не терплять зволікань. Іншими словами, на порядку денному було цілком справедливо поставлено питання про те, чи володіють держави безумовним суверенітетом на своїй території або ж даний суверенітет може бути обмежений правом інших держав і міжнародного співтовариства в цілому провести військову операцію або гуманітарну інтервенцію заради збереження численних життів.

Для вирішення цього питання в 2000 році під егідою ООН була створена Міжнародна комісія з питань втручання та державного суверенітету, якою була запропонована нова концепція державного суверенітету, що отримала назву «Обов'язок захищати» («The responsibility to protect»). У 2002 році Генеральному секретарю ООН була представлена доповідь комісії, у пункті 2.7 якого зазначалося, що згідно з вестфальською концепцією суб'єктами міжнародного права стали суверенні держави, які розглядаються як рівні між собою незалежно від їх розміру або рівня добробуту, а умовою забезпечення суверенітету будь-якої окремо взятої держави є відповідне зобов'язання поважати суверенітет іншої держави відповідно до принципу невтручання, який закріплений у статті 2.7 Статуту ООН. Однак переважна більшість збройних конфліктів є внутрішніми, а не міжнародними, а частка цивільних осіб, загиблих в них, зросла до кінця ХХ століття з одного з десяти до дев'яти з десяти, що поставило перед ООН важковирішуване завдання: гарантувати фундаментальні для ООН принципи суверенітету держав-членів із одночасним забезпеченням захисту інтересів і сприянням добробуту людей в цих державах.

Таким чином, активний колективний опір масовим порушенням прав людини з боку світового співтовариства, виражений засобами мирного характеру, є розумною альтернативою надто сумнівній концепції гуманітарної інтервенції та у підсумку ліквідує причини, котрі могли б робити військове вторгнення необхідним. До того ж часу, поки держави ігноруватимуть виникнення гуманітарних криз у різних кутках світу, проблема гуманітарної інтервенції неминуче стоятиме на порядку денному, що в результаті вносить нестабільність у міжнародні відносини та завдає шкоди цим державам.

Бібліографічні посилання:

1. Статут Організації Об'єднаних Націй від 26.06.1945 р. URL: <https://www.un.org/ru/charter-united-nations/> (дата звернення: 03.10.2020).
2. Secretary-General presents his annual report to General Assembly. URL: <https://www.un.org/press/en/1999/19990920.sgsm7136.html> (дата звернення: 03.10.2020).
3. Чайковський Ю. В. Роль концепції «Responsibility to Protect» у формуванні сучасного міжнародного співтовариства // 2307-1745. 2013. №5. С. 310-313.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2013_5_69 (дата звернення: 03.10.2020).
4. Мойсеєнко А. Гуманітарна інтервенція: поняття та роль в міжнародних відносинах// Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2011. С. 117-121. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2011_96\(2\)_24](http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2011_96(2)_24) (дата звернення: 03.10.2020).
5. Krieger. H. The Kosovo conflict and international law: an analytical documentation 1974-1999. Cambridge: Cambridge University Press, 2001.

Легенкова Ксенія Дмитрівна, студентка IV курсу ННІ «Права та міжнародно-правових відносин» Університету митної справи та фінансів
Науковий керівник: Перепьолкін С.М., завідувач кафедри міжнародного права ННІ права та міжнародно-правових відносин Університету митної справи та фінансів, к.ю.н., доцент

ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ПРОБЛЕМИ БІДНОСТІ В СУЧАСНИХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ УМОВАХ

Найважливішою проблемою світової спільноти XXI століття є бідність населення, що зазначено у Цілях сталого розвитку. Економічні кризи сучасності впливають на рівень життя населення, ріст цін та невідповідність доходів, призводять до неспроможності забезпечення мінімального прожиткового мінімуму. Запобігання і подолання бідності є однією з найактуальніших глобальних проблем сьогодення.

Глобальний масштаб проблеми зумовлений тим, що це явище притаманне як бідним, економічно нерозвиненим країнам, так і розвиненим країнам світу.

Міжнародна організація праці у своєму статистичному огляді відзначає зростання бідності саме серед працюючих: у 2018 році 21 відсоток усіх працівників належать до бідних [6]. А Європейський фонд наголошує на тому, що ще 10% працюючих під час економічної кризи в ЄС стали потенційно

бідними [3]. Україна не є винятком, проблема бідності серед працюючого населення існувала та існує, а в умовах пандемії вона ще більше загострюється й оголює проблеми в моделі винагороди за працю.

І. В. Приходько вважає, що основні причини бідності можна згрупувати так: економічні, політичні та соціальні. Також виділяє види бідності: повна, часткова, крайня, суб'єктивна, форс-мажорна та соціальна ексклюзія [7, с. 530].

Глобалізація світової економіки покликана покращувати добробут людей, але не існує жодного процесу без негативних наслідків. Загалом спостерігається загальне зниження рівня бідності, але попри це 3,4 млрд. жителів планети борються за задоволення базових потреб. Межа бідності в країнах із рівнем доходів нижчим від середнього – до 3,20 дол. на день, у країнах із рівнем доходу вищим від середнього – 5,50 дол. на день, крайнє зубожіння визначається життям менш ніж 1,90 дол. на день [2, с.10].

Згідно зі звітом Євростату про рівень бідності в країнах ЄС, у 2017 році 22,5% (112,9 млн. осіб) населення Євросоюзу перебувало на межі бідності або соціального відчуження. Кожен четвертий житель Євросоюзу недоідає або потребує соціальної підтримки. Найбідніше населення – у Болгарії, Греції та Румунії: більше третини громадян цих країн мають грошову потребу. Найменше бідних у Чехії, Фінляндії та Словаччині [5].

Питання подолання бідності у світі регламентується Європейською соціальною хартією, а також Цілями сталого розвитку, схваленими на саміті ООН на період із 2015 до 2030 року.

Боротьба з бідністю завжди належала до пріоритетів ЄС. Зокрема з метою подолання бідності ЄС виробив такі пріоритетні напрями діяльності: збільшення зв'язку між соціальним захистом, освітою та навчанням через активну політику зайнятості; модернізація системи соціального захисту, забезпечення її стабільності, адекватності й доступності для всіх; усунення перешкод щодо доступу до освіти та перепідготовки кадрів на всіх вікових етапах людського життя, з особливою увагою до найбільш знедолених груп; допомога сім'ям для боротьби з дитячою бідністю; забезпечення гідного житла для вразливих груп, розробка комплексних підходів до боротьби з безпритульністю; покращення доступу до якісних послуг у таких сферах: охорона здоров'я, соціальні послуги, транспорт, нові інформаційно-комунікативні технології; усунення гендерної дискримінації, забезпечення соціальної інтеграції осіб з особливими потребами (інвалідів), а також етнічних меншин та іммігрантів; запобігання надмірної заборгованості громадян [2, с.11-12].

Реалізація цих завдань полягає у співробітництві між країнами-членами Євросоюзу, органами влади різного рівня та неурядовими організаціями.

Як показує європейський досвід більшість країн, які спроміглися зменшити рівень бідності, вдалося це завдяки широкому розвитку сфери виробництва та послуг і максимальному залученню до трудового процесу працездатного населення.

Зважаючи на вищезазначене, подолання бідності залишається актуальним для усіх країн світу. Практика розвинених країн доводить, що соціальна

допомога та податкові трансферти домогосподарствам можуть майже вдвічі зменшити рівень бідності серед усього населення працездатного віку. Однак соціальні трансферти, як правило, є менш ефективними для зменшення бідності серед сімей з дітьми, ніж серед бездітних домогосподарств [4].

Отже, бідності уникнути не можливо, як не можна її подолати, але це явище має бути контрольованим і регульованим. Подолання бідності у всіх формах залишається однією з найбільших проблем, що стоять перед людством. Шляхами подолання бідності в Україні, вважаємо: економічне зростання; ріст ВВП та індексу людського розвитку; зменшення інфляції, податків, безробіття.

Також пропонуємо такі можливі кроки для зменшення бідності в країнах:

1. Уряд повинен стати роботодавцем, для осіб, яких не в змозі забезпечити достатню кількість робочих місць приватний ринок.
2. Створення робочих місць за рахунок інвестицій в інфраструктуру, розвитку відновлюваних джерел енергії.
3. Покращення якості роботи і підвищення мінімальної заробітної плати.
4. Прийняття основних трудових стандартів, таких як більш справедливі правила оплати понаднормових годин, оплати відпустку через хворобу і відпустки за сімейними обставинами.
5. Зробити податковий кодекс кращий для працюючих сімей з низьким рівнем заробітної плати.

Бібліографічні посилання:

1. ILOSTAT. The working poor or how a job is no guarantee of decent living conditions. № 6. April 2019. URL: https://ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/--stat/documents/publication/wcms_696387.pdf (Дата відвідування: 10.10.2020)
2. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. Working poor. 21 April 2020. URL: <https://www.eurofound.europa.eu/topic/working-poor> (Дата відвідування: 10.10.2020)
3. Приходько І. В. Теоретико-методологічні підходи до визначення поняття бідності. Молодий вчений. 2018. № 1 (53). С. 529–532.
4. Л. Л. Клевчік. Шляхи подолання проблеми бідності в сучасних глобалізаційних умовах. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: науковий журнал, 2018. №11(39). С. 9-13.
5. Сайт статистичної служби Європейського Союзу. URL: <http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained> (Дата відвідування: 10.10.2020).
6. Fighting poverty at work. Observer. OECD. URL: https://oecdobserver.org/news/archivestory.php/aid/3066/Fighting_poverty_at_work.html (Дата відвідування: 10.10.2020)

Петрова Віталіна, студентка III курсу спеціальності міжнародного права Навчально-наукового інституту права та міжнародно-правових відносин Університету митної справи та фінансів
Науковий керівник: Філяніна Л.А., к.ю.н., доцент, доцент кафедри міжнародного права ННІ права та міжнародно-правових відносин Університету митної справи та фінансів

ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ПРАВА ВЕТО В РБ ООН

В останні роки в діяльності Ради Безпеки (далі - РБ) ООН гостро постала проблема зловживанням постійними державами – членами правом вето.

Відповідно до п.3 ст. 27 Статуту ООН рішення РБ вважається прийнятим, якщо подано за нього 9 голосів, враховуючи одностайні голоси постійних членів. При цьому сторона, яка бере участь в спорі не має право голосувати. Якщо ж хоча б один із постійних членів не голосує за певне рішення, то воно не може бути прийнятим. [1]

Якщо ж одна держава з постійних членів не повною мірою згодна із запропонованою резолюцією, то може утриматися від голосування, не використовуючи право вето, таким чином дати можливість прийняти рішення.

Всі п'ять постійних членів РБ використовували право вето. Однак, це право необмежене. Проблема полягає в тому, що світові лідери почали зловживати цією виключною можливістю, тому рішення постійно блокуються і затримуються в прийнятті та відповідно у вирішенні багатьох конфліктів, у тому числі збройних. [2]

Наприклад, блокування Росією та Китаєм зусилля світової спільноти протидіяти режиму Башара Асада. Аналогічна ситуація склалася, коли представники Росії в РБ 15 березня 2014 року, скориставшись правом вето, не дозволили Україні прийняти резолюцію, змістом якої було оголошення референдуму щодо приєднання Криму до Російської Федерації визнати незаконним.

Міжнародна спільнота розуміє, що процедура застосування права вето потребує негайних реформ. Тому деякими державами – членами, які незадоволені різними аспектами функціонування цього органу міжнародної безпеки, було висунуто пропозиції щодо реформування РБ ООН. Висунуті ними пропозиції можна поділити на три категорії реформування: зміна складу; зміна методів роботи; зміна права вето постійних членів. [4, с. 21]

Зокрема, Франція запропонувала добровільно відмовитися постійним членам від використання «вето», у випадках вчинення масових злочинів, до яких відносить геноцид, злочини проти людства, масштабні військові злочини. Застосовувати ж право вето можливо щодо питань передбачених розділом VII

«Дії щодо загрози миру, порушення миру та актів агресії». Єдина держава із постійних членів РБ, яка підтримала пропозицію Франції – Сполучене королівство Великої Британії.

Проте більшість постійних членів РБ не вважають за необхідне проводити реформу даної процедури. А саме, РФ, США та КНР виступають проти будь-яких змін в застосуванні та обмеженні права вето. [3, с. 27]

Зрозуміло, що через зловживання виключним правом постійних членів РБ, потрібно вводити обмеження або якимось інакше змінювати цей процес. Однак, виникає проблема: щоб ввести зміни в Статут ООН потрібно, щоб за них проголосували всі постійні члени Організації. Не складно передбачити, що ті держави, які зловживають правом вето не проголосують за зміни. Тобто один з найголовніших аспектів реформування опиняється в безвиході вирішення.

Інший варіант оптимізації процедури – розширення складу постійних членів або їх зміна - більш можливий. Існує багато варіантів втілити цей спосіб. Однак, вже не один рік пропозиції залишаються лиш в усній формі, не підкріплені юридично та фактичними діями.

Як було зазначено вище, процедура застосування права вето прописана в Статуті ООН. Враховуючи негативне ставлення більшості постійних членів РБ до реформування процедури застосування права вето, внести зміни неможливо на даному етапі. Тож, необхідно знайти компромісне рішення цієї проблеми, а деяким державам поступитися своєю вигодою заради виконання основного завдання РБ ООН та Організацією в цілому.

Бібліографічні посилання:

1. Статут Організації Об'єднаних Націй / Сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#o161
2. Вето в Совете Безопасности // Офіційний сайт ООН. URL: <https://www.un.org/securitycouncil/ru/content/veto>
3. Бугаєнко С.С. Питання реформування Ради Безпеки ООН// Международный научный журнал «Интернаука» .2017. № 16. С. 25-28.
4. Леся Дорош, Станіслав Охремчук РБ ООН у сучасних умовах: до проблеми пошуку варіантів реформування // Політичні науки. 2015. С. 19-26.

Пуц О.О.,
студентка 3 курсу
ННІ права та міжнародного правових відносин
УМСФ
Науковий керівник: Адашис Л.І. к.ю.н., доц.,
доцентка кафедри міжнародного права УМСФ

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОГРАМ У СВІТІ ТА ВПЛИВ ООН НА ЦЕЙ ПРОЦЕС

«Століття змін та інновацій» – так ми звикли називати ХХІ століття. У світі кожної хвилини створюються та розробляються найсучасніші технології задля задоволення потреб суспільства. Але разом із цим відбувається і негативний вплив на навколишнє середовище. В світі є чітке розуміння того, що тільки від нас залежить подальше існування нашої планети. Незважаючи на загрозливі наслідки для навколишнього середовища, все ще існує ефективний спосіб вирішення екологічних проблем - екологічні програми та проекти. Сьогодні у світі існує близько 100 000 проектів, і це тільки ті, що стали успішними. Успіх залежить від діяльності команди, яка намагається врятувати планету, має гідну ідею та креативність, щоб вирішити дану проблему. Основний ключ до успішного проекту – наполегливість та справжнє бажання допомогти природі та суспільству.

Світові тенденції протягом останніх двох десятиліть щодо формування «зеленого» підходу до розвитку різних сфер суспільного життя стають все більш актуальним для всього світу. Через використання застарілих технологій виробництва, низької енергоефективності компаній, залежності від ресурсів та енергії, екологія планети знаходиться зараз не на високому рівні. Питання переходу до зеленої економіки повинно бути одним із перших у плані розвитку різноманітних програм в світі.

Підтримка програм сталого розвитку та екології – це не лише довгострокова тенденція, але й нагальний тренд у світовій галузі. Це один з найкращих способів для того, щоб виробник продемонстрував споживачам свою турботу та увагу. Крім того, світові неурядові організації окреслюють такі умови до великих підприємств, що провадити діяльність, яка залишає екологічні проблеми осторонь, просто стає невигідно. Тому компанії оголошують про скорочення споживання енергії та відмову від традиційних методів ведення сільського господарства, впровадження сучасних промислових технологій та вивезення відходів, виробництва повного циклу та екологічно чистих продуктів тощо. Це природно: адже лише величезний потік впровадження екологічних ідей з часом може вирости до необхідної всім якості [2].

Однак, екологізм – це не просто сфера соціального підприємництва. Це також величезний потенціал для реалізації багатьох інноваційних ідей, які можуть продовжувати бізнес далі та рухати його до нових успіхів. Реалізація екологічного проекту дає змогу змінити поведінку людей, звернути увагу на

екологічні проблеми, сприяти формуванню нового покоління громадян та споживачів – екологічно відповідальних, екологічно раціональних, екологічно усвідомлених [6].

Постає питання, чому, попри всі переваги діяльності еко-проектів в суспільстві, екологічна криза не зникає до сьогодні?

Основна проблема розвитку екологічних стартапів – це відсутність підтримки та ненадійна державне підґрунтя. Глобальні компанії поки не зацікавлені в інвестуванні в нові довгострокові екологічні проекти, оскільки вважають їх не достатньо прибутковими та високо ризикованими. Крім того, поширені проблеми з екологічними проектами та стартапами у всьому світі включають: страх та невпевненість у власних ідеях, бюрократію у вирішенні різних правових питань, необдуману команду, відсутність бізнес-моделі, фінансової підтримки, неправильне визначення споживачем екологічної ідеї та ринкової ніші тощо [2].

Створення екологічної обізнаності є основою для подальших кроків. Перш за все, саме походження ідеї може часом здатися фантастичним, але наявність у людини таких якостей, як творчість, ініціативність, прагнення до дії та здатність залишатися у розумному середовищі односторонніх, значно збільшує шанси на її реалізацію. Так, в жовтні 2018 року вперше в Україні було організовано хакатон з кругової економіки (Circular Economy Hackathon), метою якого було підштовхнути розвиток інноваційних рішень за принципами кругової економіки, створити продукти та сервіси, що сповільняють утворення нових відходів та зменшать використання викопних ресурсів, утворити симбіоз молодих українських винахідників та відповідального бізнесу. Захід залучив творчих підприємців, активну молодь та відповідальний бізнес до екосистеми економічних та екологічних інтересів, надаючи можливості українським вченим та молодим людям (аспірантам та вченим, студентам та студенткам середньої школи, стартапам та молодим підприємцям, IT-розробникам) заявити про себе у реальному бізнесі (найкращі проекти отримували грошові кошти на реалізацію), такий досвід також допомагає прискорити ідеї, вирішити амбітні бізнес-справи та направити вітчизняні компанії до ведення бізнесу пов'язаного з навколишньому середовищі [5].

Ще одна не менш важлива проблема розвитку – це відсутність або низький рівень спілкування та співпраці. XXI століття – це століття інновацій та змін яке диктує сучасне середовище для людей, які прагнуть створити успішні екологічні проекти та стартапи, через виховання культури взаємодії з суспільством. Оскільки зелені стартапи орієнтовані на широкі маси, вам потрібно підтримувати зв'язок із зовнішнім світом протягом діяльності проекту та враховувати ідеї та пропозиції потенційних клієнтів [2].

Для отримання фінансових інвестицій з різних куточків світу країна повинна мати хорошу репутацію на міжнародній арені. Дійсно, більшість інвесторів звертають увагу на державні установи, чинне законодавство, судову систему, корупцію та конфліктні ситуації в державах. Якщо один із цих факторів існує в країні, він може зупинити або перешкоджати представленню та

просуванню екологічних ідей на світовій арені. Тому найбільша кількість екологічних проектів та програм існує в розвинених країнах, оскільки вони мають найкращу "основу" для розвитку різних стартапів.

Незважаючи на ці проблеми, щороку можливості для реалізації екологічних проектів у всьому світі збільшуються. Тенденція до впровадження екологічного способу життя, екологічного харчування, природного одягу, енергоефективності та раціонального використання природних ресурсів поширюється у світі вже більше десяти років і набуває важливого значення в Україні за останні роки. Мешканці мегаполісів почали надавати значення продуктам і товарам з екологічної точки зору, але попит на пропозицію до цих пір був характерним для цієї галузі виробництва. Таким чином, існує ряд можливих напрямків розвитку екологічних проектів та різних галузей, щоб розкрити власний екологічний потенціал.

Проблема довкілля в його сучасному розумінні вперше з'явилася в Організації Об'єднаних Націй на Міжурядовій конференції з проблем біосфери в Парижі в 1968 році. У червні 1972 р. в Стокгольмі (Швеція) відбулася конференція ООН з навколишнього середовища. Ця конференція проголосила право людини на якісне середовище та зобов'язання його охороняти та вдосконалювати для наступних поколінь. На ній були подані національні звіти від 77 урядів, органів та фондів ООН, міжурядових та міжнародних неурядових організацій. Конференція прийняла Декларацію по навколишньому середовищу, план дій, який слід прийняти урядам та міжнародним організаціям, та «Резолюцію про організаційні та фінансові заходи»; обговорила питання планування поселень та управління природними ресурсами, розглянула інформаційні та культурні аспекти екологічних питань. Стокгольмська конференція відкинула песимістичну концепцію "фатальної" глобальної екологічної катастрофи [1, с. 349].

Пізніше, у грудні 1972 року, Генеральна Асамблея створила Програму ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП). Штаб-квартира ЮНЕП, першого заснування ООН, знаходиться в Найробі, Кенія. Основна роль ЮНЕП — сприяння захисту навколишнього середовища та поширенню екологічних знань у всьому світі. ЮНЕП координує діяльність усіх фондів ООН у галузі навколишнього середовища та співпрацює з урядами, науковими колами та бізнесом, неурядовими організаціями, включаючи жіночі та молодіжні групи [3, с. 259]. Роботою ЮНЕП керує Рада з 58 держав-членів. У штаб-квартирі ЮНЕП працює близько 200 фахівців; щорічний бюджет складає майже 40 мільйонів доларів, а поки що дотепер було витрачено близько 310 мільйонів доларів. Завдяки зусиллям ЮНЕП уряди та інші донори внесли додаткові \$ 1,275 млн. на захист та покращення навколишнього середовища. Через зростаючі глобальні екологічні проблеми, а можливості діяльності ЮНЕП зростають. До числа всеохоплюючих програм ЮНЕП відносяться: Глобальна система моніторингу навколишнього середовища (ГЕМС), Міжнародний реєстр потенційно токсичних хімічних речовин (ІРПТК) і всесвітня мережа даних ІНФОТЕРА. Програми ЮНЕП охоплюють також широкий спектр заходів щодо охорони

навколишнього середовища і допоміжні послуги в сфері інформації і законодавства про навколишнє середовище [1, ст. 252].

Важливо згадати і засновану ООН міжурядову організацію ЮНЕСКО, діяльність якої спрямована не лише на сприяння миру та безпеки, розвиток співпраці країн у галузі науки, освіти та культури, сприяння загальному розвитку правосуддя, правопорядку, прав людини та основних свобод, закріплених у Статуті ООН для всіх народів світу. Одним із найважливіших напрямків роботи організації є охорона навколишнього середовища та пам'яток культури, співпраця у галузі глобальних наукових проблем у галузі океанографії, геології, гідрології тощо [3, ст. 265]. З 1970 року ЮНЕСКО здійснює міжнародну програму «Людина та біосфера». Ця програма включає 75 загально дослідних установ у більш ніж 30 країнах. Ці програми вирішують цілу низку питань, включаючи такі: визначення та оцінка змін у біосфері під впливом антропогенної діяльності; вивчення структури, функціонування та динаміки природних та техногенних екосистем; вивчення зв'язку між соціально-економічними процесами; розробка способів і засобів зміни якісних та кількісних змін природного середовища; координація досліджень біосфери тощо. Зараз реалізується міжнародна програма «Людина та біосфера». Понад 90 країн розпочали реалізовувати цю програму, створивши національні комітети з організації відповідних екологічних досліджень [1, с. 258]. Програма «Людина та біосфера» спирається на весь попередній досвід людства, а також на досвід реалізації Міжнародної біологічної програми, Програми вивчення сільськогосподарських земель тощо. До реалізації цієї програми залучаються найкращі вчені з усіх галузей. Основну роль у програмі відіграє вивчення водних екосистем, питань землекористування, демографічних питань та урбанізації.

Підводячи підсумок, ми можемо констатувати, що в наш час перед людством стоять глобальні екологічні проблеми, які вимагають термінових дій. До них відносяться: забруднення навколишнього середовища промисловим та сільськогосподарським виробництвом, потепління клімату та внаслідок цього підняття рівня Світового океану, озоніві діри, спустошення великих територій, швидка втрата біологічного різноманіття, знищення лісів та втрата цілих екосистем. Розуміння сутності екологічної кризи в цілому та її проявів, висновки з допущених прорахунків розвитку, коригування розвитку економіки, політики та культури – ось основні завдання, з якими стикаються люди з усієї планети. В іншому випадку екологічна криза обернеться незворотною екологічною катастрофою з повним руйнуванням біосфери. А саме екологічні проекти та програми зможуть знизити рівень руйнування нашої планети в цілому.

Список використаної літератури

1. Васюкова, Г. Т. Екологія: підручник для студ. вищ. навч. закл. / Г. Т. Васюкова, О. І. Ярошева. – К. : Кондор, 2009. 524 с.
2. Дячук М.І. Перспективи розвитку стартап компанії в Україні. URL: <https://www.businesslaw.org.ua/perspektyvy-rozvytku-startup-kompanii-v-ukraini/>

3. Екологічна енциклопедія: у 3 т. / [редкол.: Толстоухов А.В. (голова) та ін.]. – К.: Центр еколог. освіти та інформації, 2008. 471 с.
4. На шляху до зеленого зростання: моніторинг прогресу в Україні / Кол. авторів: Андрусевич А., Андрусевич Н., Козак З., Хомякова О. Львів. 2014. 76 с.
5. Офіційний сайт хакатону з кругової економіки «Circular Economy Hackathon». URL: <https://cehackathon.com/#about>
6. Тимофєєв М.В. Стартап: Інтелектуалізація економічного розвитку в Україні. Формування економічних та правових регуляторів. 22 жовтня 2017 р. URL: <https://www.businesslaw.org.ua/startup-intelektualizaciya-economiky/>
7. Vaidehi Shah. City of Sydney adopts net zero emissions plan. April 7, 2017: <https://www.eco-business.com/news/city-of-sydney-adopts-net-zero-emissions-plan/>

Савчук Евеліна Олегівна, студентка ІV курсу Університету митної справи та фінансів

Науковий керівник: **Перепьолкін С.М.**, завідувач кафедри міжнародного права ННІ права та міжнародно-правових відносин Університету митної справи та фінансів, к.ю.н., доцент

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ВНУТРІШНІХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Аналіз внутрішньополітичного стану багатьох держав світу показує, що одним із найважливіших джерел їхньої політичної нестабільності, загрози національній безпеці, масових і грубих порушень прав і свобод людини, в тому числі найголовнішого права – права на життя, є збройні конфлікти неміжнародного характеру. Це відбувається тоді, коли на території держави певні сили, що ставлять перед собою політичні завдання захоплення влади або відділення і створення власної держави, реалізуючи сепаратистські цілі, створюють незаконні збройні формування, які ведуть відкриті бойові дії проти центральної влади. А держава в цілях збереження або відновлення правопорядку, захисту прав і свобод громадян змушена вдаватися до використання воєнізованих сил правоохоронних органів і підрозділів армії.

Руйнівні наслідки громадянських воєн за своїми масштабами перевершували наслідки багатьох міжнародних воєн. Сучасна ситуація в Іраку, Сирії, Ємені тільки підтверджує необхідність створення міжнародних правил, що регулюють відносини в умовах внутрішнього збройного конфлікту. В пункті 7 статті 2 Статуту ООН, наприклад, закріплено, що принцип невтручання не поширюється на застосування примусових заходів стосовно держав, які порушують права людини та громадянина на підставі глави VII Статуту ООН «Дії щодо загрози миру, порушень миру й актів агресії» [2].

У поняття збройного конфлікту вкладається різний зміст у разі міжнародного та неміжнародного збройного конфліктів. У першому випадку (згідно зі статтею 2, загальною для Женевських конвенцій 1949 р.), конфлікт розуміють як будь-яке зіткнення між двома і більше державами, коли застосовуються збройні сили. У другому випадку поняття збройного конфлікту дещо змінюється і стає складнішим. Згідно зі статтею 1 Протоколу № 2, для того, щоб можна було вести мову про наявність збройного конфлікту, мають бути присутні різні умови, а саме: наявність справжнього зіткнення між урядовими збройними силами та повстанцями; наявність відповідального командування військовими угрупованнями повстанців чи антиурядових збройних сил; здійснення ними контролю над частиною території; безперервний і узгоджувальний характер військових дій; здатність повстанців застосовувати Протокол № 2 [3, с. 238].

Збройні конфлікти неміжнародного характеру доволі часто пов'язані з великою кількістю таких злочинів, як: етнічні чистки, масові страти, грабежі, зґвалтування і т. ін., тобто наявністю значного числа жертв серед цивільного населення. Наприклад, в Боснії і Герцеговині під час збройного конфлікту з 170 тис. убитих людей 126 тис. були мирними жителями [1, с. 26].

Стаття 3, загальна для всіх чотирьох Женевських конвенцій 1949 року, є обов'язковою до виконання для кожної зі сторін збройного конфлікту [4]. Зазначені положення розвинуті та доповнені Додатковим протоколом № 2 1977 року [5]. Сторони конфлікту повинні дотримуватися положень міжнародних договорів, що поширюють свою дію на внутрішні збройні конфлікти, зокрема, Протоколу про заборону або обмеження застосування мін, мін-пасток та інших пристроїв 1996 року [6] та Конвенції про заборону застосування, накопичення запасів, виробництва і передачі протипіхотних мін та про їхнє знищення 1997 року [7].

Основні правила, які стосуються захисту жертв збройних конфліктів, перераховані в статті 3 Женевських конвенцій. У пункті 1 статті 4 Додаткового протоколу № 2 наведено загальний принцип гуманного поводження з усіма, хто потрапив під владу противника: «Усі особи, що не беруть безпосередньої участі або припинили брати участь у воєнних діях, незалежно від того, обмежена їх свобода чи ні, мають право на повагу до своєї особистості, своєї честі, своїх переконань та своїх релігійних обрядів.» До загального принципу гуманного поводження з усіма особами й за будь-яких обставин у пункті 2 додається перелік дій, заборонених у будь-який час і в будь-якому місці: посягання на життя, здоров'я, фізичний і психічний стан, зокрема вбивство, а також таке жорстоке поводження, як катування, каліцтво чи будь-які форми тілесних покарань; колективні покарання; взяття заручників; акти тероризму; знущання з людської гідності, зокрема, образливе поводження, зґвалтування, примус до проституції або непристойне посягання у будь-якій формі; рабство або работоргівля в усіх їх формах; грабіж; погрози вчинити будь-яку з перелічених вище дій [5].

Окрім основного принципу, який передбачає, що всі особи, свобода яких обмежена, користуються за будь-яких обставин гуманним поводженням згідно зі

статтею 4, стаття 5 містить два види зобов'язань, покладених на сторону, що утримує під своєю владою; з одного боку, це обов'язкові мінімальні положення стосовно затриманих поранених і хворих, умов їх розміщення та харчування, а з іншого – неімперативні положення, яких сторони зобов'язані дотримуватись у межах своїх можливостей. Останні стосуються дозволу на утримання інтернованих та затриманих якнайдалі від зони бойових дій, медичного обслуговування та ін.

Стаття 6 Додаткового протоколу № 2 містить основні гарантії, які стосуються принципів кримінального права і притягнення до кримінальної відповідальності. Додатковий протокол № 2 залишає недоторканим право чинної влади застосовувати кримінальне переслідування і виносити вироки цивільним особам або військовослужбовцям, визнаним винними у вчиненні злочинів під час збройного конфлікту. Основні гарантії передбачають, що «жодне судове рішення не виноситься й жодне покарання не накладається щодо особи, визнаної винною у правопорушенні, крім як на підставі вироку суду, що забезпечує основні гарантії незалежності й неупередженості» [5]. Закріплені в статті 6 принципи кримінального права і кримінального судочинства є вагомою перешкодою для довільного трактування правового статусу осіб, свобода яких обмежена, з боку противника, який утримує їх під своєю владою.

Стаття 8 Додаткового протоколу № 2 визначає зобов'язання підбирати поранених і хворих, передбачене в пункті 2 загальної статті 3. Розшукувати та підбирати поранених, хворих і осіб, що зазнали корабельної аварії, – звідси впливає дотримання основного принципу захисту і догляду, передбаченого в статті 7. Усіх можливих заходів потрібно вживати для виконання цього зобов'язання «в усіх випадках, коли дозволяють обставини, й особливо після бою» [5].

З погляду моралі та права важливими є положення, закріплені в статті 14. Зокрема, в частині 1 зазначається, що «ні за яких обставин жодна особа не може підлягати покаранню за виконання нею медичних функцій, сумісних з медичною етикою, незалежно від того, в інтересах якої особи виконуються ці функції». Наведена норма стосується не лише лікарів, але й будь-яких осіб, які професійно займаються медичною діяльністю, таких як медичні сестри, акушери, фармацевти, студенти-медики.

Як ООН, так і Міжнародний Червоний Хрест у своїх резолюціях розглядали питання захисту цивільного населення загалом, не проводячи різниці між видами конфліктів. Про це вказано в тексті Додаткового протоколу № 2, стаття 13 якого констатує передусім загальний принцип захисту, тобто недоторканність, на що населення має право за законом. Він передбачає абсолютну заборону відповідних методів ведення бойових дій: безпосередніх нападів на цивільне населення і залякування, голоду і примусового переміщення. Варто зауважити, що заборона нападів на цивільне населення як таке і на окремих цивільних осіб залишається чинною, навіть якщо супротивник допустив порушення.

Не можна заперечувати, що серед цивільного населення, особливо під час міжнародних збройних конфліктів, інколи приховуються комбатанти, а тому важко визначити статус деяких осіб. Такі випадки спостерігались під час подій у Чечні, Югославії, Афганістані. Однак потрібно зазначити, що коли лише присутність деяких осіб, що не користуються захистом згідно з пунктом 3 статті 13, дозволяла б напад на всю групу цивільних осіб, відповідно захист, яким користується цивільне населення, був би зведений до нуля. Отже, те, що у Протоколі замовчується про це, як і про інші моменти, не варто розцінювати як дозвіл для нападу.

Проте, у статті 15 Європейської конвенції про права людини можна знайти таке положення: «Під час війни або іншої суспільної небезпеки, яка загрожує життю нації, будь-яка Висока Договірна Сторона може вживати заходів, що відступають від її зобов'язань за цією Конвенцією, виключно в тих межах, яких вимагає гострота становища, і за умови, що такі заходи не суперечать іншим її зобов'язанням згідно з міжнародним правом» [8].

Таким чином, міжнародні договори у сфері захисту прав людини є надзвичайно важливими в період внутрішніх збройних конфліктів. Більшість механізмів забезпечення виконання зобов'язань передбачена у міжнародно-правових нормативних актах з прав людини. Вони являють собою актуальні засоби контролю дотримання міжнародних правил, які регулюють відносини в умовах внутрішнього збройного конфлікту.

Бібліографічні посилання:

1. J. de Preux. The Geneva Conventions and Reciprocity. – JRRRC. – January-February. – 1985. – P. 25-29.
2. Статут Організації Об'єднаних Націй від 26 червня 1945 року № 995_010 – URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/995_010/conv#Text (дата звернення: 12.10.2020).
3. Репецький В. М., Лисик В. М. Міжнародне гуманітарне право: Підручник. / В. М. Репецький, В. М. Лисик – К.: Знання, 2007. – 467 с.
4. Конвенція про поліпшення долі поранених і хворих в діючих арміях від 12 серпня 1949 року № 995_151 – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_151#Text (дата звернення: 12.10.2020).; Конвенція про поліпшення долі поранених, хворих і осіб, що потерпіли в корабельних аваріях, зі складу збройних сил на морі від 12 серпня 1949 року № 995_152 – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_152#Text (дата звернення: 12.10.2020).; Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 року № 995_153 – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text (дата звернення: 12.10.2020).; Конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року № 995_154 – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text (дата звернення: 12.10.2020).
5. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв збройних конфліктів міжнародного характеру

(Протокол II), від 8 червня 1977 року № 995_200 – URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/995_200#Text (дата звернення: 12.10.2020).

6. Протокол про заборону або обмеження застосування мін, мін-пасток та інших пристроїв з поправками, внесеними 3 травня 1996 року (Протокол II з поправками, внесеними 3 травня 1996 року), що додається до Конвенції про заборону або обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї, які можуть вважатися такими, що наносять надмірні пошкодження або мають невибіркову дію від 3 травня 1996 року № 995_310 – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_310#Text (дата звернення: 12.10.2020).

7. Конвенція про заборону застосування, накопичення запасів, виробництва і передачі протипіхотних мін та про їхнє знищення від 18 вересня 1997 року № 995_379 – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_379#Text (дата звернення: 12.10.2020).

8. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року № 995_004 – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 12.10.2020).

Смирна Анастасія Дмитрівна, студентка IV курсу ННІ «Права та міжнародно-правових відносин» Університету митної справи та фінансів

Науковий керівник: **Перепьолкін С.М.**, завідувач кафедри міжнародного права ННІ права та міжнародно-правових відносин Університету митної справи та фінансів, к.ю.н., доцент

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ДОСТУП ДО ПРАВОСУДДЯ

Право на доступ до правосуддя є фундаментальним правом людини. Під впливом глобалізації, сьогодні, відбуваються зміни правових систем та їх інститутів. Зазначені тенденції зумовлюють правовий розвиток, зокрема зміни в системі доступу до правосуддя.

Сучасний світ активно впроваджує інформаційні та комунікаційні технології в судову систему і судочинство під впливом динамічних процесів інформатизації. Ці чинники зумовлюють формування електронного правосуддя.

Право на доступ до правосуддя передбачає, що кожен громадянин повинен мати реальну, практичну, безперешкодну можливість здійснити захист своїх прав, свобод та інтересів в передбаченому законом порядку. В цьому аспекті, застосування інформаційних технологій в системі правосуддя визначається одним із прогресивних кроків, на шляху до ефективної реалізації громадянами права на доступ до правосуддя. Основна мета електронного правосуддя полягає, в забезпеченні безперешкодної реалізації громадянами права доступу до

правосуддя, спрощенні провадження низки процесуальних дій для громадян. В деяких випадках, такі технології роблять доступ до суду єдиним можливим способом. Як наслідок, право на доступ до правосуддя розглядається не лише як фізична можливість особи бути присутньою в судовому засіданні, а в аспекті новітніх технологій, дій і процедур допоміжного характеру щодо забезпечення і полегшення шляхів реалізації права на доступ до правосуддя [1, с. 371].

Електронне правосуддя – це система, що складається з елементів, які забезпечують доступ до інформації про діяльність судів, і систем автоматизації судочинства. До основних елементів системи електронного правосуддя відносять: подачу процесуальних документів в електронній формі; формування складу суду, що забезпечується автоматизованою інформаційною системою; отримання судових повідомлень в електронній формі; аудіопротоколи судових засідань; застосування системи відео конференції.

Практика електронного судочинства поширена в межах судових систем США, Канади, Великої Британії, Італії, Німеччини та ін. Так, у США успішно функціонує електронна судова система з вільним доступом – Public Access to Court Electronic Records (PACER) [2]. Вже тривалий час частиною судової системи США є «електронний суд» («e-court»), що забезпечує доступ для отримання інформації про судові справи та іншу визначену законодавством інформацію, пов'язану із судочинством [3, с. 104].

Серед країн із континентальною (не англосаксонською) правовою системою, зокрема в Україні, найбільш взірцевим є електронне судочинство Німеччини. Зокрема, подання документів, їх оброблення та навіть винесення (оприлюднення) судового рішення відбуваються в електронному форматі.

Як відомо, 2017 року Верховна Рада ухвалила процесуальну реформу, відповідно до якої в Україні впроваджується Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система (далі-ЄСІТС) [4]. Вона, зокрема, забезпечуватиме обмін документами в електронній формі між судами, між судом та учасниками процесу, між самими сторонами, а також фіксування процесу й участь у засіданні в режимі відеоконференції [5].

Основна мета цієї електронної інформаційної системи – надати змогу надсилати до будь-якого суду країни документи, підписані електронним підписом. Інакше кажучи, ця система надасть можливість спростити взаємодію між учасниками судового процесу, кримінального провадження процесуальних документів в електронному вигляді паралельно з документами у паперовому вигляді відповідно до процесуального законодавства [6].

Створенням і впровадженням системи електронного судочинства, зокрема й підсистеми «Електронний суд», займаються Державна судова адміністрація України та державне підприємство «Інформаційні судові системи» через розроблення нормативно-правового та програмного забезпечення відповідних інформаційних процесів. Так, затверджено Тимчасовий регламент надсилання судом електронних документів учасникам судового процесу, кримінального провадження [7] та інформаційну систему «Єдиний державний реєстр судових рішень» [8].

На сьогодні жодним законом України не передбачено існування єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи – «Електронний суд».

Запровадження ЄСІТС має такі позитивні наслідки: постійний доступ до всіх матеріалів справи, (а не лише судових рішень); скорочення часу на пересилання документів (відсутність затримок); дозволяє брати участь в режимі відеоконференції без відвідування суду; дозволяє автоматично направляти накази до Єдиного державного реєстру виконавчих документів.

Отже, електронне правосуддя – це інструмент, що дозволяє на сучасному етапі розвитку суспільства зробити правосуддя більш доступним та ефективним.

Трансформаціям системи правосуддя в системі електронного діловодства й документообігу створює нову організаційну культуру в судових органах. Тепер робота працівників апарату суду більш ефективна, цікава і значуща. Важливою перевагою використання новітніх технологій є оперативність у роботі з документами та надійність зберігання. Тобто, за допомогою електронних технологій доступ до правосуддя значно спрощується.

Список використаних джерел:

1. Базове дослідження із застосування правосуддя перехідного періоду в Україні: монографія / за заг. ред. А. П. Бущенко, М. М. Гнатівського. К.: «РУМЕС», 2017. 592 с.

2. Public Access to Court Electronic Records (PACER). URL: <https://www.pacer.gov/>

3. О. В. Бринцев. «Електронний суд» в Україні. Серія «Інноваційне суспільство і розвиток законодавства». Досвід та перспективи: монографія. Х.: Право, 2016. 72 с.

4. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 03.10.2017 р. № 2147-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19>

5. Стаття 15-1. Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система. URL: https://protocol.ua/ua/pro_sudoustriy_i_status_suddiv_stattya_15_1/

6. Р. Арсірій «Електронне судочинство має бути не просто ще одним додатком у смартфоні поряд з іграшками, а дієвим інструментом — частиною системи правосуддя». URL: <http://oask.gov.ua/node/4214>

7. Тимчасовий регламент надсилання судом електронних документів учасникам судового процесу, кримінального провадження: наказ Державної судової адміністрації України від 07 листопада 2016 року № 227. URL: [https://dsa.court.gov.ua/userfiles/227\(1\).pdf](https://dsa.court.gov.ua/userfiles/227(1).pdf)

8. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/>

Соловйова М.В., студентка 3 курсу кафедри міжнародного права ННІ права та міжнародно-правових відносин Університету митної справи та фінансів
Науковий керівник: Філянїна Л.А., к.ю.н., доцент, доцент кафедри міжнародного права ННІ права та міжнародно-правових відносин Університету митної справи та фінансів

ООН: БОРОТЬБА З ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОЮ ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ В РАМКАХ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Зростання міжнародної злочинності та осмислення її негативного впливу на внутрішньо та зовнішньодержавні взаємовідносини викликало потребу в правовій самопомочі держав і змусило задуматися над тим, як коректно врегулювати наявні проблеми в цій сфері. Сьогодні боротьба із злочинністю належить до головних напрямків міжнародного співробітництва, досить швидко зростання та інтернаціоналізація злочинності перетворили цю боротьбу на одну з головних соціальних проблем і обумовили необхідність взаємодії держав у справі її розв'язання.

Відповідно до Статуту ООН, Декларації про принципи міжнародного права, Заключного акта Наради з безпеки й співробітництва держав у Європі, усі держави повинні підтримувати й розвивати співробітництво одна з одною та, відповідно, із цілями й принципами Статуту ООН, іншими міжнародно-правовими документами та зобов'язаннями [1; с. 93].

Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності яка була прийнята резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 року в статті 1 зазначає, що мета цієї Конвенції полягає у сприянні співробітництву в справі більш ефективного попередження транснаціональної організованої злочинності та боротьби з нею.

Задачами міжнародного співробітництва у боротьбі зі злочинністю є: взаємодія на інтернаціональному рівні; утворення міжнародних координаційних органів; взаємодія на рівні окремих відомств, що беруть участь у боротьбі з міжнародною і транснаціональною злочинністю; взаємодія між правоохоронними органами сусідніх регіонів двох і більше країн.

Створення Міжнародного кримінального суду та розширення сфери його юрисдикції обумовлюються процесом глобалізації злочинності й зміни характеру певних її видів, ці процеси спричинили за собою створення наднаціональних органів юстиції, що в сучасних умовах є неминучою об'єктивною тенденцією [2; с. 25].

Питання, що стосуються цієї теми, почали активно обговорюватися на Конгресах ООН. Так, наприклад, на VIII Конгресі, що проходив у Гавані в 1990

році, було зазначено, що організована злочинність створює пряму загрозу національній і міжнародній безпеці й стабільності. Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй дійшла висновку, що організована транснаціональна злочинність несе серйозну загрозу міжнародному співтовариству. Таким чином була прийнята Неапольська політична декларація та глобальний план протидії організованій транснаціональній злочинності, схвалені Резолюцією 45/159 Генеральної Асамблеї ООН, у яких була висловлена рішучість міжнародного співтовариства захищати держави від проявів організованої злочинності у всіх її формах шляхом певних чітких та ефективних законодавчих заходів.

Хоча міжнародна спільнота відносно пізно визнала, що організована злочинність є наднаціональною проблемою та її стрімке зростання обумовлено саме бездіяльністю органів які мали за це відповідати, слід визнати що сьогодні ми можемо спостерігати на практиці реалізацію стратегії ООН по боротьбі з транснаціональною організованою злочинністю.

Важливі аспекти боротьби з транснаціональною організованою злочинністю обговорювалися й на IX Конгресі ООН із попередження злочинності й поведження з правопорушниками (м. Каїр, 1995 р.). У цьому ж році ООН визначила 18 категорій транснаціональних злочинів, які організовуються, здійснюються в межах більш ніж однієї країни, або більш однієї країни потрапляє під її пряму або непряму дію. На X Конгресі ООН що відбувся в 2000 році (м. Відень), поряд з іншими актуальними проблемами, розглядалися також питання, що стосуються міжнародного співробітництва в боротьбі з транснаціональною злочинністю.

15 грудня 2000 року у м. Палермо (Італія) міжнародна спільнота зробила дуже великий внесок у подальший розвиток цієї сфери підписавши Конвенцію ООН проти транснаціональної злочинності. Цим документом міжнародне співтовариство показало, що на порозі нового XXI сторіччя саме транснаціональна організована злочинність фактично стала реальною загрозою для безпеки кожної з держав [1; с. 94].

Виходячи із нормативного змісту п.4 статті 2 Статуту ООН можна дійти висновку, що співробітництво між державами у сфері боротьби зі злочинністю має ґрунтуватися на добровільній основі, без будь-якого примусу чи погрози силою. Також, відповідно до принципу невтручання у внутрішні справи жодна держава, або група держав, не мають права втручатися у внутрішні справи будь-якої держави (п. 7 ст. 2 Статуту ООН). Для того щоб у повній мірі осмислити цю галузь міжнародного співробітництва, потрібно розуміти, що боротьба зі злочинністю – справа внутрішньої компетенції держави. Виходячи з цього положення, керуючись загальновизнаним принципом невтручання, можна виділити такі основні положення застосування зазначеного принципу в боротьбі зі злочинністю: держави самостійно визначають конкретні напрямки співробітництва та партнерів в сфері боротьби із злочинністю; держави в праві самостійно укладати угоди про надання правової допомоги, а також угоди про боротьбу з окремими видами злочинів; держави в праві самостійно визначати

об'єм та масштаби співробітництва (це положення здійснюється на практиці за допомогою внесення застережень у відповідні договори, а також шляхом визначення форм участі в роботі міжнародних заходах); під час укладання договорів, спрямованих проти злочинності, усі процесуальні питання вирішуються тільки згідно з внутрішнім законодавством держави. Незважаючи на це, дійсність доводить, що сучасною тенденцією стає поява нових форм транснаціональної організованої злочинності, боротьба з якими з кожним роком стає більш напруженою, через це деякі країни просто не в змозі самотійно дати відсіч. В ході XIII Конгресу ООН з попередження злочинності та поведження з правопорушниками в квітні 2015 року до їх числа були віднесені кіберзлочинність, злочини з використанням особистих даних, проведення договірних матчів і організація нелегальних тоталізаторів, морське піратство, екологічні злочини, включаючи торгівлю видами дикої флори і фауни, незаконний оборот культурних цінностей, торгівля людськими органами та підробленими медичними препаратами [3].

Отже, розглядаючи питання транснаціональної організованої злочинності, ми можемо стверджувати, що вона проникає в державні органи і установи, сприяючи корупції, в бізнес і політику, перешкоджаючи економічному, соціальному та культурному розвитку, тому співпраця в сфері вирішення цих проблем має виступати основоположним інститутом задля побудови міцних міждержавних відносин.

Бібліографічні посилання:

1. Жаровська Г.П. Міжнародно-правові засади боротьби з транснаціональною злочинністю: проблеми і перспективи / Г.П.Жаровська // Науковий міжнародний журнал “Альманах міжнародного права” – Одеса: 2014. -№6. – С. 90-100. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/amp_2014_6_13.pdf
2. Черкасов Р. А. Проблемы международного сотрудничества в области борьбы с организованной преступностью Международно-правовые чтения / Р. А. Черкасов ; отв. ред. П.Н. Бирюков. – Воронеж : ВГУ, 2003. – Вып. 1. – 250 с. URL: <http://www.kursach.com/biblio/00010100/017.htm>
3. Нигматуллин Р.В. Стратегия ООН в борьбе с транснациональной организованной преступностью / Р.В. Нигматуллин, Р.Р. Сулейманова // Криминологический журнал Байкальского государственного университета экономики и права. — 2016. — Т. 10, № 2. — С. 358–368. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/strategiya-oon-v-borbe-s-transnatsionalnoy-organizovannoy-prestupnostyu>

Тарарака Анна Андріївна, студентка IV курсу ННІ «Права та міжнародно-правових відносин» Університету митної справи та фінансів

Науковий керівник: **Перепьолкін С.М.**, завідувач кафедри міжнародного права ННІ права та міжнародно-правових відносин Університету митної справи та фінансів, к.ю.н., доцент

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ ПРАВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Актуальність даної тематики зумовлена необхідністю дослідження питання механізму захисту прав внутрішньо переміщених осіб, у зв'язку з тим, що внутрішні переміщення тягнуть за собою низку серйозних проблем, а саме порушення прав людини, що пов'язане з актами насилля, дискримінацією, розірванням трудових відносин, неповноцінним доступом до необхідних засобів проживання, таких як житло, медикаменти тощо.

Внутрішньо переміщені особи (далі – ВПО) на сьогодні є соціально незахищеною категорією, що потребує захисту як на національному, так і на міжнародному рівнях. Їх наявність – проблема не лише конкретної держави (громадянства таких осіб чи місця їх постійного проживання), а й міжнародної спільноти в цілому.

ВПО, перш за все, є внутрішньою проблемою конкретної держави [1, с. 11]. Їх соціальний захист – це конституційне право та одне з важливих завдань внутрішньої політики. Але, на жаль, саме через це міжнародна спільнота приділяє їм менше уваги, ніж біженцям. Ігнорування проблем ВПО, однозначно, знижує рівень захисту прав людини міжнародною спільнотою в цілому.

Перекладати обов'язок соціального захисту ВПО виключно на держави місця постійного проживання/громадянства небезпечно, адже рівень виконання такого обов'язку залишається досить низьким, а за такої ситуації вони стають абсолютно беззахисними.

Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) займає одне з почесних місць у механізмі захисту прав внутрішньо переміщених осіб.

Найчастіше ВПО щодо соціального захисту в заявах до ЄСПЛ апелюють до порушення статей 3 (заборона такого, що принижує гідність, поведження чи покарання), 6 (право на справедливий суд, зокрема на доступ до суду), 8 (право на повагу до особистого та сімейного життя), 14 (заборона дискримінації), 1 Протоколу 1 (захист власності) Конвенції [2].

Оскільки пріоритетом Європейської конвенції [2] є захист прав людини першого покоління (громадянські та політичні), то захист права на соціальний захист ВПО підпадає насамперед під статтю 14 Конвенції. Наприклад, у справі «Секеровіч та Пасаліч проти Боснії та Герцеговини» Суд зазначив, що заявник,

який повернувся з Республіки Сербія до Боснії та Герцеговини, потрапив під дискримінацію, у порівнянні з пенсіонерами, які залишилися і проживали в Боснії та Герцеговині під час війни [3]. У своїй практиці Суд встановив, що лише відмінності в ставленні, засновані на характеристиках або статусі, які можуть бути визначені, можуть вважатися дискримінацією відповідно до положень статті 14. Це значно обмежує заявників зі статусом ВПО в можливостях реалізації права на соціальний захист.

Недопущення дискримінації є основоположною засадою захисту прав ВПО (відповідно до Керівних принципів ООН щодо ВПО [3]). Попри те, що ВПО є проблемою конкретної держави, ці принципи містять значно ширший перелік гарантій, ніж ЗУ «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» (у законі немає таких гарантій як захист від примусового переміщення, злочинів проти людства, насильства та запобігання можливому переміщенню [4]). До того ж автори доповіді Ради Європи «Вдосконалення національного законодавства України щодо захисту прав людини внутрішньо переміщених осіб» вважають процедуру визнання статусу ВПО і облік таких осіб (стаття 4 ЗУ) бюрократизованими. Вони висловлюють позицію, що статус має не проходити певну процедуру визнання, а бути. Не можна погодитися з такою думкою, оскільки соціальний захист ВПО має нагальний та терміновий характер, а надмірне очікування певних бюрократичних процедур погіршує ефективність реалізації. Але загалом досліджуваний закон відповідає принципам соціальної держави. Соціальний захист ВПО, відповідно до національного законодавства та міжнародних договорів включає: право на достатній життєвий рівень (достатнє харчування, вода, одяг, житло), охорону здоров'я, освіту, працевлаштування, соціальні виплати (пенсії тощо), власність, свободу пересування.

Попри якісне тлумачення права на соціальний захист ЄСПЛ, гарний рівень аргументації, актуальною залишається проблема виконання судових рішень. У 2018 році Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) найбільше рішень про порушення прав людини оголосив щодо Росії, Україна – третя з-поміж 47 країн-членів Ради Європи [5]. Майже 10 тисяч рішень Європейського суду з прав людини, що охоплюють 46 країн, не були приведені у виконання національними урядами [6]. Ці факти ставлять під істотний сумнів ефективність роботи ЄСПЛ. Його рішення мають бути не лише аргументованою констатацією порушення, а й дієвим механізмом усунення цих порушень. Така статистика свідчить про те, що контрольний механізм виконання рішень ЄСПЛ потребує суттєвого вдосконалення. За значного невиконання рішень ЄСПЛ ВПО остаточно втрачать надію на досягнення належного рівня забезпечення їхніх прав.

Міжнародна миротворча діяльність міжнародних організацій, теж є частиною міжнародно-правового механізму захисту прав ВПО. Але ефективність миротворчості, яка вимагає узгоджених спільних дій учасників світової політики продовжує залишатися на низькому рівні, а тому перед сучасними міжнародними організаціями стоїть завдання підвищити свій міжнародно-правовий статус і стати реальними конкурентами держав у вирішенні міжнародних конфліктів. Необхідно визнати той факт, що саме

неурядові організації і волонтерські ініціативи першими стали надавати гуманітарну допомогу та були в центрі процесу допомоги цивільному населенню. Багато регіональних і місцевих органів влади в населених пунктах, що приймають ВПО, активно відреагували на їхні проблеми, часто роблячи це за відсутності відповідних ресурсів. Зусилля уряду і неурядових організацій доповнюють ООН, міжнародні неурядові організації, а з боку Європи – єдина організація з мандатом щодо прав людини, верховенства права і демократії – Рада Європи [7, с.47].

Отже, як з'ясувалося, досить мало уваги в міжнародній спільноті приділено питанням соціального захисту ВПО у порівнянні з іншими соціально незахищеними категоріями (зокрема біженцями). Але рішення ЄСПЛ надають державам із ВПО ідеї щодо створення національних механізмів захисту цієї категорії осіб, певних соціальних програм. Звернення до практики цього міжнародного суду дає змогу знайти оптимальні шляхи розв'язання соціальних проблем і сприяє повазі та захисту прав людини певною державою в цілому.

Бібліографічні посилання:

1. Д. В. Скринька. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права 1966 // Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т./Редкол.: Л. В. Губерський (голова) та ін. К.: Знання України, 2004. Т.2. 812 с.

2. РЄ, Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод з поправками, внесеними відповідно до протоколів № 11 та 14, 4 листопада 1950 року, ETS 5.

3. Case of Šekerović and Pasalic v. Bosnia and Herzegovina (Applications nos. 5920/04 and 67396/09). URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-103763%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-103763%22]}) (дата звернення: 28.09.2020).

4. Руководящие принципы по вопросу о перемещении лиц внутри страны 1998. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/internal_displacement_principles.shtml (дата звернення: 28.09.2020).

5. Минулого року найбільше порушень прав людини було у Росії – ЄСПЛ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2626535-minulogo-roku-najbilseporusen-prav-ludini-bulo-u-rosii-zvit-espl.html> (дата звернення: 28.09.2020).

6. Близько 10 тисяч рішень ЄСПЛ, що охоплюють 46 країн, не були виконані. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2017/09/20/7071272/> (дата звернення: 28.09.2020).

7. Захист прав внутрішньо переміщених осіб: монографія / за заг. ред.: О.Я. Рогача, М.В. Савчина, М.В. Менджул. Ужгород: РІК-У, 2018. 268 с.

Томашевська Альона Юрїївна,
студентка 4 курсу Університету митної
справи та фінансів
Науковий керівник: Перепьолкін С.М.,
завідувач кафедри міжнародного права
ННІ права та міжнародно-правових
відносин Університету митної справи та
фінансів, к.ю.н., доцент

ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ РІШЕНЬ КОМІТЕТУ ООН З ПРАВ ЛЮДИНИ

Комітет з прав людини ООН - один з договірних органів Управління Верховного комісара ООН з прав людини. Він заснований у відповідності з Міжнародним пактом про громадянські і політичні права 1966 року (набув чинності в 1976 році) [5].

Основні функції - розгляд доповідей країн-учасниць Пакту, нагляд за його виконанням, підготовка спільних коментарів до нього і розгляд скарг на порушення цього міжнародного акта.

Система Пакту містить два факультативних протоколи :

Перший був прийнятий в 1976 році з метою створення процедури розгляду звернень (скарг) про порушення Пакту.

Другий протокол орієнтований на заборону (скасування) покарання у вигляді смертної кари. Він вступив в силу в 1991 році, через два роки після прийняття.

Основна компетенція Комітету з прав людини ООН - моніторинг і контроль дотримання країнами-учасницями Пакту про громадянські і політичні права та факультативних протоколів до нього. Для цієї мети кожна держава зобов'язана регулярно звітувати перед Комітетом, надаючи відповідні доповіді (ст. 40 Пакту) [1].

Друга важлива компетенція міжнародного комітету з прав людини ООН-розгляд скарг на порушення прав людини, закріплених Пактом. Комітет розглядає індивідуальні скарги (ст. 5 Факультативного протоколу до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, який набрав чинності 23 березня 1976 р.) та міждержавні звернення (ст. 41 Пакту) [9].

Однією з форм контролю за дотриманням державами прийнятих зобов'язань за пактом є система індивідуальних повідомлень (скарг), що стосуються порушення громадянських і політичних прав державами, які приєдналися до Факультативного протоколу до пакту. Дані скарги можуть надходити від громадянина країни-учасниці Пакту письмово за умови вичерпання всіх можливих внутрішніх засобів захисту [3, с. 79].

Проте, право на правовий захист, гарантоване статтею 55 Конституції України, крім звернення в міжнародні судові установи, юрисдикція яких визнана Україною, передбачає право кожного звертатися до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна [8].

Редакцією статті 445 Кримінального процесуального кодексу України визначаються підстави для перегляду судових рішень, які вступили в законну силу. Зокрема, підставою для перегляду є встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення державою міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом. Такою міжнародною установою, юрисдикція якої визнана Україною, є Європейський суд з прав людини. Відповідно, на підставі цієї норми підлягають перегляду остаточні рішення національних судів у зв'язку з винесенням Європейським судом з прав людини рішення, яким встановлюється порушення Україною міжнародних зобов'язань [4]. У цивільному судочинстві аналогічна норма закріплена в п. 2 ч. 1 ст. 355 Цивільного процесуального кодексу України, в адміністративному судочинстві – в п. 2 ч. 1 ст. 237 Кодексу про адміністративне судочинство [6] [7].

У практиці вітчизняного судочинства дійсно можна знайти прецеденти ігнорування відповідних положень законодавства та Конституції України стосовно перегляду судових рішень на підставі міркувань і зауважень Комітету ООН з прав людини, з таких причин:

- 1) Комітет ООН з прав людини не наділений правоздатністю ухвалювати юридично обов'язкові рішення (рекомендаційний характер рішень);
- 2) установчі документи цього органу не містять положень, які б передбачали правові наслідки порушень прав людини з боку держав - учасниць пакту;
- 3) Комітет ООН з прав людини не належить до органів міжнародної юстиції.

Причиною цих проблем в законодавстві в Україні є недосконалість системи права та відсутність розуміння змісту і природи рішень Комітету ООН з прав людини.

Важливо зазначити, у ст. 55 Конституції України чітко закріплене право громадян України звертатися за захистом не тільки до «міжнародних судових установ», а й до «відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна» [8]. Зрозуміло, що положення п. 2 ч. 1 ст. 445 Кримінального процесуального кодексу України, п. 2 ч. 1 ст. 355 Цивільного процесуального кодексу України та п.2ч.1 ст. 237 Кодексу адміністративного судочинства були розроблені на основі саме цієї норми Основного закону, і невключення до їх нормативного змісту також і поняття «органів міжнародних організацій» є винятково упушенням законодавця [4] [6] [7].

Водночас згідно зі ст. 8 Конституції «Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти ухвалюються на основі Конституції України та повинні відповідати їй» [8].

Як відомо, Україна приєдналася до Конвенції відповідно до Закону України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» від 17 липня 1997 р. [2] [10]. У п. 1 цього Закону було визнано «юрисдикцію Європейського суду з прав людини в усіх питаннях, що стосуються тлумачення і застосування Конвенції» [2]. Згідно з п. 1 цього Закону Україна також визнала

компетенцію Європейської комісії з прав людини «приймати від будь-якої особи, неурядової організації або групи осіб заяви <...> про порушення Україною прав, викладених у Конвенції» [2].

У цьому випадку Україна додатково підтвердила визнання компетенції та юрисдикції в ратифікаційному законі. Однак після приєднання до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права і до Протоколу I до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, право на захист при констатації Комітетом порушення Україною прав і свобод людини не знайшло практичної реалізації у відповідних ратифікаційних документах України.

Незважаючи на те, що юридичні механізми Комітету можна вважати не настільки ефективними, як, скажімо, у Європейського суду з прав людини, у нього набагато ширший територіальне охоплення діяльності. Крім того, робота Комітету спрямована, перш за все, на попередження порушення права людини і на виправлення ситуації в тих, країнах, де проблема стоїть найбільш гостро.

Бібліографічні посилання:

1. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966 року // Офіційний веб-портал Верховної Ради України – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043

2. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Закон України від 17.07.1997 р. № 475/97-ВР // Офіційний вісник України. - 1997. - №29. -С. 11.

3. Мюллерсон Р.А. Права человека: идеи, нормы, реальность / Р.А. Мюллерсон. - М.: Юрид. лит., 1991. - 160 с.

4. Кримінально-процесуальний кодекс України редакція від 11.09.2020 // Офіційний веб-портал Верховної Ради України – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

5. Статут Організації Об'єднаних Націй від 26.06.1945 року // Офіційний веб-портал Верховної Ради України – URL: http://zakon4.rada.gov.ua/rada/show/995_010/conv

6. Цивільний процесуальний кодекс України редакція від 13.08.2020 // Офіційний веб-портал Верховної Ради України – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

7. Кодекс адміністративного судочинства України редакція від 15.08.2020 // Офіційний веб-портал Верховної Ради України – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>

8. Конституція України редакція від 01.01.2020 // Офіційний веб-портал Верховної Ради України – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-vr#Text>

9. Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські та політичні права від 23 березня 1976 р. // Офіційний веб-портал Верховної Ради України – URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_086#Text

10. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 року // Офіційний веб-портал Верховної Ради України – URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004

Халецька Аліна Олександрівна,
студентка 4 курсу
Запорізького інституту економіки
та інформаційних технологій
Науковий керівник: **Гулєвська Г.Ю.**
к.ю.н., доц. кафедри права та соціально-
гуманітарних дисциплін Запорізький
інститут економіки та інформаційних
технологій

«РАДА ООН З ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ЇЇ МІСЦЕ У СИСТЕМІ МІЖНАРОДНОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ»

Одним із найбільш значущих міжнародних форумів із обговорення сучасного стану прав людини у світі називають Раду ООН з прав людини (The United Nations Human Rights Council, UNHRC). Ця інституція була створена у 2006 році на основі діючої з 1946 року Комісії ООН з прав людини. 15 березня 2006 року Генеральна Асамблея ООН ухвалила резолюцію 60/251, в якій містяться положення стосовно мандату, роботи, складу та процедури обрання членів Ради. Відповідно до резолюції, головною метою Ради ООН з прав людини є захист прав та основних свобод людини на справедливій та рівній основі, а також ефективна координація та інтеграція діяльності, що стосується прав людини, у рамках системи ООН.

До складу РПЛ входять 47 держав-членів, які обираються членами Генасамблеї ООН шляхом прямого таємного голосування за географічним розподілом: група африканських держав – 13 місць, група азійських держав – 13 місць, група держав Латинської Америки та Карибського басейну – 8 місць, група східноєвропейських країн – 6 місць та група західноєвропейських та інших держав – 7 місць. Члени РПЛ виконують свої повноваження протягом трьох років та не мають права на переобрання після двох поспіль термінів членства. Протягом року проводиться не менше трьох сесій РПЛ, загальна тривалість яких складає десять тижнів. Передбачено також механізм скликання спеціальних сесій, наприклад, з метою попередження масштабних порушень прав людини та швидкого реагування на надзвичайні ситуації у сфері прав людини. Рада може проводити спеціальні сесії на вимогу одного з членів РПЛ за підтримки не менш ніж однієї третини членів Ради.

Значна увага Ради приділяється процесу огляду, раціоналізації та удосконалення мандатів системи спеціальних процедур РПЛ - одному з головних елементів ООН із захисту та заохочення прав людини у світі. Основою цієї системи є незалежність та практичний досвід утримувачів мандатів спеціальних

процедур, які мають безпосередній доступ до інформації через контакти з урядами та іншими зацікавленими сторонами, зокрема, у ході їх візитів до країн. Завдяки механізму спеціальних процедур вдалося вирішити низку проблем щодо порушень прав людини, з якими зіштовхнулися окремі особи чи групи осіб, та були вжиті відповідні заходи з покращення ситуації. Значною мірою ефективність діяльності РПЛ визначається функціонуванням механізму Універсального періодичного огляду (УПО), за допомогою якого проводиться огляд виконання всіма державами-членами ООН їхніх зобов'язань у галузі прав людини [1, с.25-28]

В науковій літературі постає питання щодо визначення правового статусу Ради ООН з прав людини, а саме - чи можна її вважати міжурядовою міжнародною організацією? Аналізуючи це питання у своїй статті, С.Асірян приходить до висновку, що не можна. На її думку, Генеральна Асамблея ООН не могла прийняти таке рішення за своїми повноваженнями за Статутом ООН. Резолюції Генеральної Асамблеї ООН про заснування спочатку Комісії ООН із прав людини, а потім – Ради ООН із прав людини за своєю правовою природою не могли бути ототожненими з міжнародним договором, який є необхідним для створення міжнародної міжурядової організації. Наявність у резолюціях Генеральної Асамблеї ООН про створення Ради (Комісії) ООН із прав людини переліку повноважень Комісії (Ради) є достатнім для створення допоміжного органу ГА ООН, але не є достатнім для створення міжнародної організації з міжнародною правосуб'єктністю. Надалі С. Асірян визначає міжнародно-правовий статус Ради ООН із прав людини, як *soft organization* («м'яка організація») [2,с. 133-134]. Такої ж думки притримується і Г.Гулевська, досліджуючи питання *soft organization* у міжнародному економічному праві [3, с.35].

Участь України в роботі Ради, і, зокрема, членство в ній, розглядається як важливий інструмент зовнішньої політики України, підтвердження відданості нашої держави основоположним принципам міжнародного права та її готовності відігравати активну роль на міжнародній арені. Так, 27 червня 2014 року у ході 26-ї сесії Ради, була голосуванням ухвалена ініційована нашою країною резолюція «Співпраця та допомога Україні в галузі прав людини». Побудована на положеннях доповідей Управління Верховного комісара ООН з прав людини, що містять оцінки правозахисної ситуації в нашій країні, насамперед, на території тимчасової окупованої Автономної Республіки Крим та на сході України, резолюція вітає співпрацю нашої держави з міжнародними правозахисними механізмами ООН та засуджує порушення прав людини, передусім у згаданих регіонах. Співробітництво в рамках Ради дає надає додаткові можливості для роз'яснення позиції нашої держави з ключових питань забезпечення прав людини та налагодження ефективного міжнародного співробітництва у цій сфері [1 ,с.28-29]. Україна є членом Ради ООН з прав людини з 2006 року, у жовтні 2020 року нашу країну переобрано ще на три роки.

Зазначимо, що окремі аспекти формування складу Ради ООН з прав людини носять дискусійний характер. Як вже було зазначено, завданням Ради ООН з

прав людини є заохочення і контроль за дотриманням прав людини у світі. У зв'язку з цим міжнародні правозахисні організації наголошують на недопустимості обрання до Ради країн, де порушуються права людини. Зокрема, правозахисники раніше виступали проти обрання до Ради ООН з прав людини Венесуели, Лівії і Філіппін. У 2018 році США оголосили про свій вихід з цього органу, в якості причини назвавши "хронічну упередженість" Ради щодо Ізраїлю. У цьому році правозахисники з Human Rights Watch і Amnesty International застерігали від обрання до Ради Росії, Китаю і Саудівської Аравії. Вони наголосили, що ці країни прагнуть підірвати всю міжнародну систему прав людини [4].

У цьому контексті доцільно процитувати Маркуса Ленінга (Markus Löning), колишнього політичного діяча від німецької Вільної демократичної партії (ВДП), який був у 2011- 2014 роках уповноваженим з прав людини Федерального уряду Німеччини, а сьогодні консультує компанії з прав людини. На його думку, в Раді "важко здобувати більшість для політики, яка ґрунтується на захисті прав людини, і це призводить до того, що там також є країни, які у себе вдома мають далеко не ідеальну ситуацію у царині прав людини" . Однак, як зазначив Маркус Ленінг: "Рада ООН з прав людини, безумовно, далека від ідеалу, але це найкращий глобальний форум для відкритої розмови про права людини" [5].

Отже, попри всі недоліки організації діяльності Ради ООН з прав людини, вона залишається важливою ланкою в системі міжнародного захисту прав людини.

Бібліографічні посилання:

1. Міжнародно-правовий захист прав людини: навчально-методичний посібник/ за редакцією професора М.Р. Аракеяна. Одеса, Фенікс. 2019. 194с.
2. Асірян С.Р. Рада ООН з прав людини у системі допоміжних органів Генеральної Асамблеї ООН. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Юридичні науки.* 2016. Вип. 1. Т.4. С.130-134.
3. Гулевська Г.Ю. «М'які організації» (soft organizations) в архітектурі міжнародних економічних відносин: міжнародно-правовий аспект. *Альманах міжнародного права.* 2018. № 19 . С. 32-35
4. Україну та Росію обрали до Ради ООН з прав людини. URL : <https://www.dw.com/uk/ukrainu-ta-rosiiu-obraly-do-rady-oon-z-prav-liudyny/a-55269826>
5. Вихід США з Ради ООН з прав людини – що це значить? URL: <https://p.dw.com/p/2zxXb>

Черняк Анастасія Олександрівна,
студентка IV курсу Університет митної
справи та фінансів

Науковий керівник: **Перепьолкін С.М.,**
завідувач кафедри міжнародного права
ННІ права та міжнародно-правових
відносин Університету митної справи та
фінансів, к.ю.н., доцент

**ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ:
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД
МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ПРАВ НЕНАРОДЖЕНОЇ ДИТИНИ:
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ**

Швидкий розвиток медицини, генетики та біології породжує необхідність чіткого визначення прав ненародженої дитини. Для визначення прав ненародженої дитини, необхідно розібрати період становлення ембріону людиною, згідно із законодавством. Прибічники так званої «абсолютистської позиції», вважають, запліднену яйцеклітину або ембріона – людською істотою, що має цінність та право на життя, тому забороняється здійснювати які небудь дії, які перешкоджають або припиняють її розвиток. Таким чином обов'язок держави – забезпечення розвитку життя та захист. Друга точка зору базується на положенні, згідно з яким «не на будь-якій стадії розвитку ембріон може бути визнаний як особа». Ембріон за цією позицією розвивається поступово, тому і право на життя виникає в той чи інший період: чи то при досягненні життєздатності, чи то при досягненні певного рівня розвитку.

Рішенням Ради Європи по біоетиці від 1996 року ембріона визнано людиною на 14 день після запліднення. Проте, існує необхідність вирішення питання правового статусу: чи є зачата дитина суб'єктом права і, чи має вона правоздатність.

Конвенція ООН про права дитини у статті 1 зазначає, що дитиною є кожна людська істота до досягнення 18-річного віку, якщо за законом вона не досягає повноліття раніше. Проте конвенція не встановлює початок правового захисту прав, свобод і інтересів дитини, хоча вирішення цього питання є надзвичайно актуальним. У рішеннях Європейського суду зазначається наявність «широкої свободи розсуду» держав з біоетичних питань на рівні національного законодавства. Тобто, кожна держава-член Ради Європи має право самостійно визначати правове регулювання зазначених біоетичних питань.

На захист ненародженої дитини вказує п. 9 Преамбули Декларації прав не народженої дитини, а саме те, що дитина внаслідок її фізичної і розумової незрілості потребує спеціальної охорони і піклування, включаючи належний правовий захист як до, так і після народження. В практиці Європейського суду з прав людини неодноразово поставало питання правового становища ембріона. Зокрема у справі «Брюггеман і Шойтен проти Німеччини» суд відзначив, що не вважає обов'язковим вирішувати, чи може розглядатися ненароджена дитина як

людська істота. А при розгляді справи ThiNho Vo Vs. France відмовився визнати право на життя шестимісячного плоду, що загинув у результаті помилки лікарів.

Перейдемо до аналізу механізмів захисту прав ненародженої дитини у різних державах.

Під час ратифікації Конвенції, представники деяких делегацій, підтримуючи концепцію початку життя дитини з моменту зачаття, ставили питання про включення даного положення у визначення поняття дитини. Серед таких держав були Польща, Мальта, Сенегал, Ватикан. Дану пропозицію категорично відкинули делегати з Австралії, Канади, Китаю, Данії, Індії, Нідерландів, Норвегії, Швеції та СРСР, тому це питання було залишено на розсуд національних законодавств.

Цивільний кодекс України в організаційно-правовому та матеріально-правовому аспектах захищає права не народженої дитини. Ст. 25 зазначає, що у випадках, встановлених законом, охороняються інтереси зачатої, але ще не народженої дитини. Ст. 1222 ЦК вказує серед спадкоємців також осіб, які були зачаті за життя спадкодавця і народженні живими після відкриття спадщини. Ст. 1200 визначає, що у випадку смерті потерпілого право на відшкодування шкоди має дитина потерпілого, народжена після його смерті. У ч.2.ст. 110 Сімейного кодексу України міститься норма про неприпустимість пред'явлення позову про розірвання шлюбу протягом вагітності дружини.

Американська Конвенція з прав людини або Пакт Сан-Хосе прийнята на Міжамериканській конференції з прав людини 1969 року, зазначає що право на повагу до життя людини охороняється законом з моменту зачаття. Також Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 року в статті 6, і Додатковий протокол I до Женевських конвенцій 1977 року статтею 6, вказують на заборону виконання смертного вироку щодо вагітної жінки та гарантують матерям охорону протягом розумного періоду до і після пологів, визнають та захищають права ненародженої дитини. Згідно з Принципом 4 Декларації прав дитини, дитина повинна користуватися благами соціального забезпечення. Їй має належати право на здоров'я зростання і розвиток; із цієї метою спеціальні догляд і охорона повинні бути забезпечені як їй, так і її матері, включно дородовий і післяродовий догляд. Дитині має належати право на належне харчування, житло, розваги і медичне обслуговування

У ст. 15 Конституції Словацької республіки визнано право ненародженої дитини: кожен має право на життя, людське життя гідне охорони ще до народження. Така інтерпретація абсолютистської теорії унеможливило реалізацію жінки права на вибір, вона не має повної можливості розпоряджатися своїм тілом.

У ст. 2 Конституції Федеративної республіки Німеччина вказано, що кожен має право на життя та фізичну недоторканність. Свобода особистості непорушна. Своєю чергою, ненароджена дитина вже існує, а отже, захищається законом, найвищим нормативно-правовим актом. Втім у ч.1.ст.2 Конституції Федеративної республіки Німеччина зазначено, що кожен має право на незалежний розвиток своєї особистості в тій мірі, яка не порушує права інших.

Виникає колізійне питання чи не порушує ембріон права матері на незалежний розвиток? Чиї права буде захищати закон?

Конституція Ірландії зрівнює права жінки та ненародженої дитини. Держава визнає право дитини і гарантує у своїх законах захист її прав. В цій країні права ембріона мають таку саму юридичну силу, як і права правоздатної особи.

Таким чином, зазначимо, що нині механізм захисту прав ненародженої дитини є недостатнім та несистематизованим. Ми дійшли наступних висновків, що безумовно ненароджена дитина не може бути суб'єктом права в класичному розумінні, проте для визначення правового статусу можна визнати умовну правоздатність ненародженої, але зачатої дитини. На сьогоднішній день сучасна юридична наука розглядає розроблення спеціального статусу такої дитини, який би давав можливості захистити її права.

Бібліографічні посилання:

1. Рибчук А. С. Правове становище зачатої, але ненародженої дитини в цивільному праві / А. С. Рибчук. // Матеріали XVIII Звітної студентської конференції. – 2015. – С. 107–110.

2. Ольхова А. В. Поняття "дитина" у міжнародному гуманітарному праві" / А. В. Ольхова. // Часопис Академії адвокатури України. – 2012. – №17. – С. 1–6.

3. Декларація прав дитини URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_384. (Дата звернення: 05.10.2020).

4. Конвенція про права дитини URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_021. (Дата звернення: 05.10.2020).

5. Закон України про охорону дитинства URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (Дата звернення: 05.10.2020).